

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Irena Dobrila

Odnos do slovenskega članstva v EU - preizkus uporabljenih merskih inštrumentov v okviru
projekta SJM

Diplomsko delo

Ljubljana, 2010

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Irena Dobrila

Mentor: doc. dr. Mitja Hafner-Fink

Odnos do slovenskega članstva v EU - preizkus uporabljenih merskih inštrumentov v okviru
projekta SJM

Diplomsko delo

Ljubljana, 2010

Zahvala

Za strokovno usmerjanje, svetovanje in vso spodbudo pri izdelavi diplomskega dela se iskreno zahvaljujem mentorju, doc. dr. Mitji Hafner-Finku.

Zahvaljujem se mami Rozi, ki mi je skozi leta mojega študija stala ob strani tako z moralno kot tudi finančno pomočjo. Hvala.

Hvala partnerju Borutu, ki me je ves čas študija spodbujal in verjel vame.

ODNOS DO SLOVENSKEGA ČLANSTVA V EU - PREIZKUS UPORABLJENIH MERSKIH INŠTRUMENTOV V OKVIRU PROJEKTA SJM

Ukvarjali smo se s problemom kvalitete merjenja na temo Odnos do slovenskega članstva v EU. Problematike smo se lotili s konkretnimi primeri merjenja v okviru raziskave Slovensko javno mnenje – opazovali smo meritve, ki so bile opravljene v letih 2001 in 2002.

Preizkus dimenzionalnosti lestvice smo preverili z metodo glavnih komponent. Uporabljeni merski inštrument smo preizkušali z merjenjem zanesljivosti in veljavnosti. Zaradi relevantnosti podatkov smo morali, za ugotavljanje zanesljivosti in veljavnosti, nekatere uporabljene spremenljivke izključiti in ponoviti analizo glavnih komponent, kjer smo nato dobili le eno komponento. Zanesljivost lestvice smo merili na podlagi izračuna komponentne analize, Bartlettovega testa in Kaiser-Mayer-Olkin-ove mere ustreznosti ter s pomočjo Cronbach alfa testa. Veljavnost lestvice pa smo preverili s pomočjo kriterijske veljavnosti opazovanih spremenljivk, kjer smo uporabili izračun T testa in korelacijskega koeficienta. Kvaliteta zanesljivosti merjenja nas je zanimala tudi z vidika medčasovne primerjave.

Ključne besede: slovensko članstvo v EU, dimenzionalnost lestvice, merjenje, analiza glavnih komponent, zanesljivost in veljavnost.

THE RELATIONSHIP OF THE SLOVENIAN MEMBERSHIP IN EU - TEST OF USED MEASURING INSTRUMENTS WITHIN FRAME OF SLOVENIAN PUBLIC OPINION SURVEY

We focused on the problem of qualitative measuring on the relationship of the slovenian membership in EU. Specific examples of measurement from slovenian Public opinion survey, which was done in years 2001 and 2002, were used.

The method of principal components was helpful for testing of the scale dimensionality. The used measuring instrument was tested by measuring reliability and validity. Due to the relevance of data we needed to exclude some of the variables and repeat analysis of main components through which we got only one component. The reliability of the scale was measured on the basis of calculation of component analysis, Bartlett's test, Kaiser-Mayer-Olkin's degree of relevance, and Cronbach alpha test. The validity of the scale was checked through criterial validity of observed variables where the calculation of the T test and correlation coefficient were used. We were also interested in the quality of reliable measurement in terms of intertemporal comparison.

Key words: slovenian membership in EU, dimensionality of the scale, measurement, analysis of main components, reliability and validity.

KAZALO

1 UVOD	8
2 SLOVENSKO ČLANSTVO V EU.....	9
2.1 IZBOLJŠANJE/POSLABŠANJE RAZMER OB VSTOPU RS V EU.....	12
2.2 PRIMERA MERJENJA ODNOSA DO VSTOPA RS V EU	14
3 PROBLEM MERJENJA STALIŠČ IN HIPOTEZE	16
3.1 ZANESLJIVOST MERJENJA.....	18
3.1.1 Ocenjevanje zanesljivosti.....	19
3.2 VELJAVNOST MERJENJA.....	21
3.3 HIPOTEZE	23
4 POTEK ANALIZE IN REZULTATI	26
4.1 METODA DELA	26
4.1.1 Opis podatkov o raziskavi.....	26
4.1.2 Spremenljivka.....	26
4.2 PREIZKUS KAKOVOSTI IZBRANIH MERSKIH INŠTRUMENTOV V SJM.....	28
4.2.1 Preizkus dimenzionalnosti in zanesljivosti merskega inštrumenta	28
4.2.2 Preizkus veljavnosti merskega inštrumenta	33
4.2.2.1 T test	33
4.2.2.2 Korelacijski koeficient.....	34
4.3 OVREDNOTENJE REZULTATOV Z VIDIKA POSTAVLJENIH HIPOTEZ.....	37
5 SKLEP.....	40
6 LITERATURA.....	41
7 PRILOGE	44
7.1 PRILOGA A: Izpis podatkov komponentne analize (12 spremenljivk).....	44
7.2 PRILOGA B: Ponovljeni izpis podatkov komponentne analize (9 spremenljivk).....	52
7.3 PRILOGA C: Izpis podatkov preverjanja zanesljivosti merjenja (Cronbach's Alpha) ..	58
7.4 PRILOGA Č: Izpis sintaks iz SPSS-a za izračun novih spremenljivk	61
7.5 PRILOGA D: Izpis podatkov preverjanja veljavnosti merjenja.....	61

KAZALO TABEL

Tabela 2.1: Prednosti in slabosti na področjih vsakdanjega življenja Slovencev po vstopu v EU.....	12
Tabela 4.1: Primerjava povprečnih vrednosti na vzorcu za leti 2001 in 2002	27
Tabela 4.2: Rezultati komponentne analize	28
Tabela 4.3: Rotirana matrika uteži	29
Tabela 4.4: Primerjava rezultatov KMO preizkusa in Bartlettsov test in komponentne analize za leti 2001 in 2002	31
Tabela 4.5: Cronbach alfa test.....	31
Tabela 4.6: Rezultati T testa.....	34

KAZALO GRAFOV

Graf 2.1: Ocena razmer po osamosvojitvi in po vstopu RS v EU.....	14
Graf 4.1: Grafična predstavitev lastnih vrednosti komponent	29

SEZNAM KRATIC

EU	Evropska unija
KMO	Kaiser-Mayer-Olkin-ova mera ustreznosti
RS	Republika Slovenija
SJM	Slovensko javno mnenje
SJM 1997/1	Slovensko javno mnenje 1997/1: Stališča Slovencev o pridruževanju EU
SJM 1999/4	Slovensko javno mnenje 1999/4: Slovensko javno mnenje in stališča o pridruževanju EU
SJM 2001/1	Slovensko javno mnenje 2001/1: Stališča Slovencev o pridruževanju EU in mednarodna raziskava o delovnih aktivnostih
SJM 2002/1	Slovensko javno mnenje 2002/1: Stališča Slovencev o pridruževanju EU in NATO
SPSS	Statistical package for Social Sciences

1 UVOD

Glavni namen diplomskega dela je preizkusiti že uporabljene merske inštrumente, ki so nastali v okviru projekta Slovensko javno mnenje (SJM), na temo Odnos do slovenskega članstva v EU. Kvaliteto merskega inštrumenta bomo preizkušali z merjenjem zanesljivosti in veljavnosti. Zanesljivost merskega inštrumenta nas bo zanimala tudi z vidika medčasovne primerjave.

Prvi del diplomskega dela bo namenjen tematiki slovenskega članstva v EU. Izpostavili bomo nekaj prednosti in slabosti, ki so se pojavile na različnih področjih življenja Slovencev po vstopu v EU. Na temo stališče Slovencev pred vstopom v EU bosta sledila izsledka dveh raziskav iz SJM 1997/1 in SJM 1999/4.

V drugem delu diplomskega dela bomo nekaj besed namenili našemu raziskovalnemu problemu. Podrobneje bomo predstavili teorijo merjenja zanesljivosti in veljavnosti ter opis naših treh zastavljenih hipotez. Nekaj besed bo namenjenih temi merjenje stališč v anketah.

Sledilo bo poglavje, kjer bomo predstavili metodo dela, potek analize, rezultate analize in ovrednotenje rezultatov z vidika postavljenih hipotez.

2 SLOVENSKO ČLANSTVO V EU

Želje po hitri vključitvi in vstopu v EU izraža večina držav vzhodne in srednje Evrope. Evropa za množice ljudi različnih slojev predstavlja in pomeni upanje v boljše življenje na področju svobode in demokracije. »Parole o povezovanju z Evropo, ki se širijo od Baltika do Jadrana, so del političnih programov in državniških potez zaradi prepričanja, da se edinole na tej podlagi lahko zagotovi dostojno življenje lastnim narodom« (Arah 1995, 11).

»EU z uvajanjem demokracije in pravne države pomaga državam kandidatkam pri preoblikovanju njihovih političnih in pravnih sistemov. Poleg tega EU pomaga državam kandidatkam pri preoblikovanju njihovih gospodarskih sistemov v delujoča tržna gospodarstva« (Bučar in Brinar 2002, 655).

EU se stalno razvija, dopolnjuje in je zasnovana na podlagi pravnih pogodb. Med seboj povezuje številne države članice, ki skušajo s skupnimi močmi uresničevati številne prednostne razvojne cilje, pri čemer uporabljajo različne inštrumente, kot je skupni pravni red, skupna politika, skupni proračun itd. Države kandidatke skušajo doseči napredek predvsem na področju gospodarstva in razvoja. Tu je zelo pomembna prosta trgovina z blagom, storitvami in kapitalom ter prost pretok delavcev (Kezunovič 2003, 4).

»Večinoma se govori o tem, da pri projektu pridruževanja EU ne gre za denar, temveč za vladavino prava, demokracije in človekove pravice. Projekt pridruževanja EU naj bi bil predvsem politični projekt, ki se loteva edinstvene zgodovinske priložnosti združevanja Evrope.« (Bučar in Brinar 2002, 654–655).

Slovenija je pred vstopom v EU videla Evropo kot vzor sodobne družbe s parlamentarno demokracijo, tržno ekonomijo in vladavino prava. »Idejo srednjeevropske« identitete lahko razumemo tudi kot nostalgijo oz. vračanje v obdobje, ko so Slovenci že imeli »srednjeevropsko« multinacionalno in multikulturno izkušnjo znotraj Avstro-Ogrske monarhije« (Hafner-Fink 2000, 808).

V okviru procesa postmodernizacije je bilo za Slovence pri zaznavanju »evropske« zavesti ključnega pomena (pre)oblikovanje samega odnosa do Evrope, kar se je dogajalo v času, ko

se je ponovno definirala nacionalna zavest in identiteta. V začetku 80. let so se v Sloveniji pojavljala nova družbena gibanja (Hafner-Fink 2000, 808). Le-ta so odpirala tematike, ki so po Inglehartu (1997) utemeljene v postmodernih in postmaterialističnih vrednotah: kvaliteta življenja posameznika, ekologija, duhovnost, poudarjanje individualnega življenjskega stila, drugačnost in individualnost, toleranca itd. Ob koncu 80. let je Jugoslavija dosegla vrhunec krize. Z javnomnenjskimi raziskavami je bilo dokazano, da so prebivalci Slovenije takrat videli rešitev v povezovanju z močnejšimi zahodnimi državami. Želja po vključitvi Jugoslavije v takratno Evropsko gospodarsko skupnost (predhodnica sedanje EU) je bila s strani Slovencev spontana. V času osamosvajanja Slovenije še ni bilo mogoče govoriti o »evropskem« projektu kot o dominantni dimenziji ideologije nosilcev osamosvajanja. »Evropska dimenzija je bila sicer prisotna, vendar predvsem v smislu redefiniranja identitete Slovencev - trganje vezi z Balkanom in oživljanje »srednjeevropske« identitete. Usmeritev Slovenije k Evropi je narekovala tudi ekonomska nuja, ki je bila posledica porušenega jugoslovanskega trga« (Hafner-Fink 2000, 808).

V nadaljevanju bomo navedli nekaj datumov, ki so za pridružitve Slovenije v EU ključnega pomena in smo jih povzeli iz knjige Slovenija in EU - o pogajanjih in njihovih posledicah (Kezunovič 2003).

- a) Leto 1992: Slovenija zaprosi za sklenitev Evropskega sporazuma o pridružitvi.
- b) Leto 1996 (10. junij): Podpisan Evropski sporazum o pridružitvi med RS in evropskimi skupnostmi ter njihovimi državami članicami, ki delujejo v okviru EU.
- c) Leto 1997: Evropska komisija v dokumentu Agenda 2000 poda mnenje o državah kandidatkah za vstop v EU, med katerimi dobi Slovenija ugodno mnenje.
- č) Leto 1997: Vlada sprejme Strategijo za vključevanje v EU.
- d) Leto 1997 (13. december): Evropski svet na zasedanju v Luksemburgu na podlagi pozitivnega mnenja komisije Sloveniji prižge zeleno luč za začetek pristopnih pogajanj.
- e) Leto 1999: V veljavo stopi Evropski sporazum o pridružitvi med RS in evropskimi skupnostmi ter njihovimi članicami (Slovenija uradno zaprosi za članstvo v Uniji).
- f) Leto 1998 (31. marec): Slovenija začne pogajanja za vstop v EU.
- g) Leto 2002 (25. oktober): Evropski svet v Bruslju uradno oceni, da se bo Slovenija (skupaj s Ciprom, Češko, Poljsko, Estonijo, Madžarsko, Malto, Latvijo, Litvo in Slovaško) uradno pridružila EU leta 2004.

- h) Leto 2002 (13. december): Na zasedanju Evropskega sveta v Kopenhavnu se tudi za Slovenijo zaključijo pristopna pogajanja.
- i) Leto 2003 (23. marec): Vstop RS v EU je na referendumu podprlo 89,64% volivcev. Sloveniji je tako skozi leta pogajanj uspelo doseči dogovor o pogajanjih pristopa Slovenije ter prilagoditi slovensko zakonodajo evropski.
- j) Leto 2003 (16. april): V Atenah podpisana Pristopna pogodba.
- k) Leta 2004 (1. maj): Vključitev Slovenije v EU (Rabzelj 2007).

EU danes sestavlja 27 držav članic, med katerimi je tudi Slovenija. Države so med seboj ekonomsko, družbeno in politično močno povezane. Slovenija je zastopana v vseh institucijah EU in enakopravno z ostalimi članicami odloča pri odločitvah Sveta EU (Vlada RS 2009g). EU je prepoznavna po skupni himni, zastavi in dnevu Evrope, ki ga praznujemo 9. maja.

2.1 IZBOLJŠANJE/POSLABŠANJE RAZMER OB VSTOPU RS V EU

Po vstopu Slovenije v EU je v vsakdanjem življenju Slovencev prišlo do velikih sprememb na različnih področjih, zato bomo v nadaljevanju omenili le nekatera, ki jih bomo kasneje analizirali. Na nekaterih področjih so se stvari izboljšale, na drugih pa poslabšale.

Tabela 2.1: Prednosti in slabosti na področjih vsakdanjega življenja Slovencev po vstopu v EU

	Prednosti	Slabosti
Pravna varnost	- Zaščita in varstvo pravic posameznika. - Temeljne svoboščine.	
Problematika stanovanj	- Vstop v EU ni prispeval k višjim cenam nepremičnin. - Vsaka država članica ima svojo politiko reševanja stanovanjskega problema mladih (nacionalna pristojnost). - Model stanovanjskega varčevanja (dolgoročno namensko stanovanjsko varčevanje, sredstva za premije prispeva država).	- Na višje cene vplivajo predvsem nizke kreditne obresti in veliko povpraševanje. - V večini držav članic lahko prebivalci glavnih mest lažje kupijo stanovanje kot prebivalci v Sloveniji (vpliv neurejenega trga, nezadostna ponudba, neugodna stanovanjska posojila).
Problematika zaposlovanja in varnost zaposlitve	- Evropska strategija zaposlovanja (številčnejša in boljša delovna mesta). - Vsak posameznik naj bi bil opremljen za prilagajanje spremembam v gospodarstvu, temelječem na znanju. - Program zaposlovanja, izobraževanja in usposabljanja za brezposelne in zaposlene v podjetjih (financira ga Evropski sklad) vodi do povečanja zaposlitvenih možnosti, izboljšanje veščin in spretnosti. - Iskanje službe in možnost upokojitve v drugi državi članici.	
Možnost šolanja	- Izvajajo se najrazličnejši izobraževalni programi (Comenius, Erasmus, Leonardo da Vinci, Gruntvig...) namenjeni izobraževanju, usposabljanju in spodbujanju sodelovanja med posamezniki in institucijami. - Dvig izobrazbe in poklicne usposobljenosti prebivalcev Slovenije. - Večja možnost za študij v državah članicah EU.	
Socialna varnost	- V vsaki državi članici je socialna varnost urejena z nacionalnimi zakonodajami. - Medsebojno usklajevanje politike po načelu, da bi vsak posameznik moral imeti pravico do socialnih prejemkov, ki: • zagotavljajo zaščito in obenem omogočajo opravljanje dela; • zagotavljajo pokojnine in zdravstveno varstvo po zmernih stroških; • spodbujajo socialno vključenost in pomagajo v boju proti revščini. - Zakon o socialnem varstvu (zajema in izpolnjuje vse predpisane zahteve s strani skupne socialne politike).	
Zaščita potrošnikov	- Delovanje Mreže evropskih potrošniških centrov, ki skrbi za varstvo potrošnikov. - Delovanje Urada RS za varstvo potrošnikov, ki opravlja	

	strokovne, upravne in razvojne naloge na področju varstva potrošnikov in naloge, ki se nanašajo na vzgojo, izobraževanje in obveščanje potrošnikov. - Delovanje Zveze potrošnikov Slovenije (neodvisna neprofitna, mednarodno priznana, nevladna organizacija, ki zastopa, svetuje, informira in osvešča potrošnike).	
Varovanje okolja	- Postavljanje visokih okoljskih standardov, spodbujanje novih načinov dela in čistejših tehnologij (največji izzivi so podnebne spremembe, nevarnost zmanjšanja biotske raznovrstnosti ter nezaželeni vplivi onesnaževanja za naše zdravje, kot tudi smotrna uporaba naravnih virov in zmanjšanje količine odpadkov). - Ureditev komunalnih odpadnih voda, odpadne embalaže in industrijskega onesnaževanja.	
Cene življenjskih dobrin	- Poslovanja in potovanja so enostavnejša saj v državah v območju evra ni potrebna menjava valut.	- Uvedbi evra so sledile določene podražitve, ki pa jih ne gre pripisovati le uvedbi nove valute.
Lažje prehajanje mej	- Pravica do prostega gibanja na ozemlju EU. - Pravica do prebivanja na ozemlju držav članic. - Odprava nadzora na kopenskih, pomorskih in zračnih mejah z ostalimi članicami schengenskega območja.	

Viri: Vlada RS (2009a, 2009b, 2009c, 2009č, 2009d, 2009f, 2009i, 2009j, 2009k, 2009m, 2009n, 2009o).

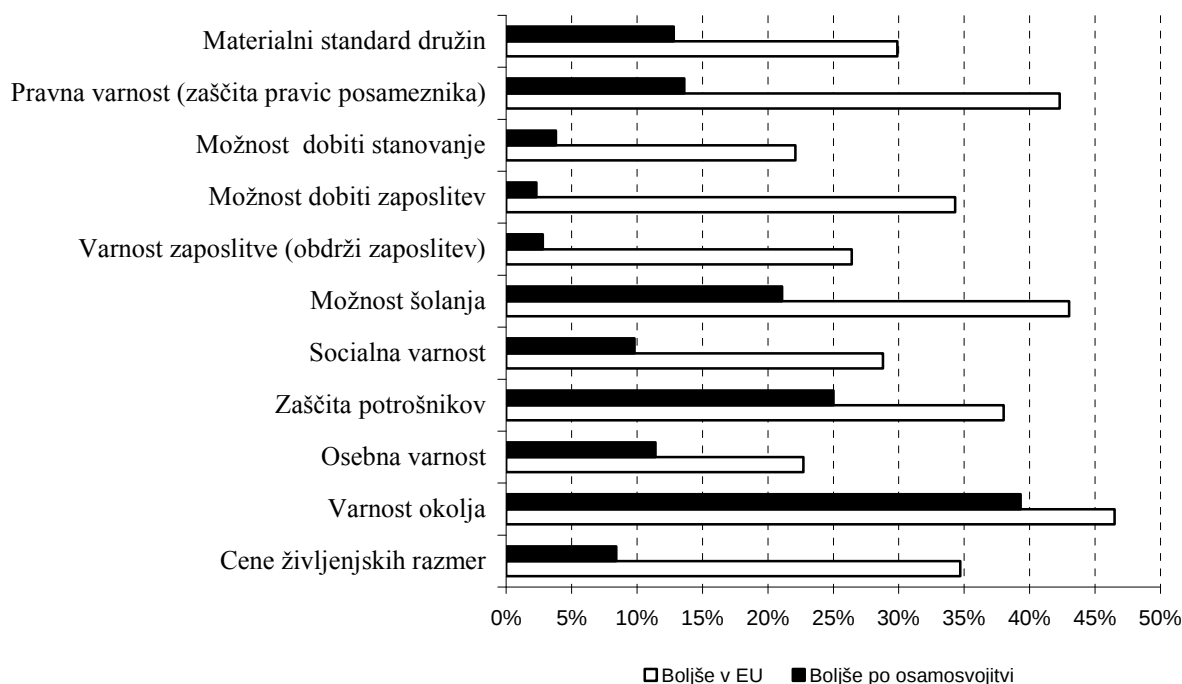
Članstvo RS v EU je vplivalo in še vpliva na vsakdanje življenje Slovencev. EU v prihodnje čakajo še številne nove preizkušnje in izzivi. Spremembe se pričakujejo predvsem na področju podnebnih sprememb, varnosti oskrbe z energenti, nadaljnji širitvi unije itd. Veliko pozornosti in trdega dela pa bo zahtevala tudi rešitev finančne in gospodarske krize, ki je v današnjem času težava večine držav članic EU, vključno s Slovenijo. Poslabšana gospodarska aktivnost je prinesla propad mnogih podjetij in posledično višjo brezposelnost, s katero se bo treba v prihodnje spopasti in jo s primernimi ter preudarnimi rešitvami odpraviti (Vlada RS 2009h).

2.2 PRIMERA MERJENJA ODNOSA DO VSTOPA RS V EU

Za lažje razumevanje stališč Slovencev pred vključitvijo Slovenije v EU, bomo v nadaljevanju predstavili izsledke dveh raziskav iz leta 1997 in 1999.

Na temo Stališča Slovencev o vključevanju Slovenije v EU je bila leta 1997 opravljena prva raziskava (Vlada RS 2009e). Graf 1 prikazuje primerjavo ocen posameznikov, ki so vrednotili razmere v posameznih statusnih skupinah po osamosvojitvi in po vstopu Slovenije v EU. Menili so, da naj bi se razmere v posameznih skupinah po vstopu v EU izboljšale in ocenili, da se bo najbolj izboljšalo področje »varnosti okolja« (46,5%), sledili pa naj bi področji »možnost šolanja« (43,0%) in »pravna varnost (zaščita pravic posameznika)« (42,3%) (Toš in drugi 1997).

Graf 2.1: Ocena razmer po osamosvojitvi in po vstopu RS v EU

Vir: SJM 97/1 (EU), N=2031, oktober 1997.

Dve leti kasneje, leta 1999, je Inštitut za družbene vede izdal poročilo z naslovom Stališča Slovencev o vključevanju Slovenije v EU. Ljudi so spraševali, kako so obveščeni o povezovanju Slovenije z EU. Skoraj polovica jih je bila mnenja, da so dobro obveščeni

(45,9%), četrtina pa jih je menila, da so slabo obveščeni (24,5%). Največ informacij so ljudje dobili s strani elektronskih medijev, tiskanih medijev in televizije, pri čemer je bil najbolj znani informacijski projekt »Evrofon« oz. brezplačna telefonska številka, sledila pa je stran na internetu. Bolj kot so bili ljudje obveščeni, večjo podporo so namenili vključevanju Slovenije v EU. Med drugim so ljudem zastavili tudi vprašanje ali bi Sloveniji članstvo prineslo več prednosti ali slabosti. Večina jih je menila, da bi polnopravno članstvo Sloveniji prineslo tako prednosti kot slabosti (46,6%). Mnenje o tem, da bi polnopravno članstvo prineslo prednosti je izrazila slaba četrtina vprašanih (23,0%), poslabšanje pa je pričakovalo 16,4% ljudi. Največ sprememb so ljudje pričakovali na področju vojaške varnosti, demokracije, gospodarstva in industrije. Z vstopom Slovenije v EU naj bi po mnenju anketirancev največ pridobili mladi oz. študentje in podjetniki, na področju lastnega finančnega stanja pa naj ne bi prišlo do sprememb. Večina ljudi je bila mnenja, da poteka vključevanje v EU prepočasi in bi nečlanstvo obžalovali (Vlada RS 2009l).

Leta 2001 ter 2002 sta na temo odnos do slovenske članstva v EU v okviru SJM sledili še dve merjenji, ki bosta v nadaljevanju predmet analize.

3 PROBLEM MERJENJA STALIŠČ IN HIPOTEZE

V diplomskem delu smo se ukvarjali z anketnim merjenjem stališč, ki se tematsko navezujejo na odnos slovenskega članstva do EU.

Slovcem je bolj kot sociološka anketa, družboslovna raziskava ali vprašalnik bližji izraz javnomnenjska raziskava, pri kateri pa je za sociologe pomemben sam rezultat. Prav tako nas zanima zakaj je bilo neko vprašanje sploh postavljeno: morda gre za željo naročnika, za raziskovalni interes, za določene trenutke, okoliščine in dogajanja v dani družbi, morda pa za družbeno občutljivo temo (Štebe 1996).

»Ena od najznamenitejših opisnih lastnosti vprašanj je njihova ponovljivost. Ali so ohranila aktualnost, v kolikšni meri kažejo neke splošnejše vsebine, ki niso odvisne od klica trenutka?« Zavedati se moramo, da če ne vemo kaj podatek iz ankete pomeni, je lahko le ta vprašljiv. Z medčasovno primerjavo istih vprašanj, ki morajo ohraniti svoj pomen skozi čas, lahko pokažemo relativni pomen posameznih odgovorov. Ti lahko pokažejo počasno naraščanje ali padanje neke količine. »Dolgoročna stabilnost rezultatov je tudi kriterij njihove kvalitete v smislu kazalcev družbenih dejstev« (Durkheim v Štebe 1996, 132).

»Meriti« pomeni dimenziji kakega objekta ali razreda objektov pripisovati števila po določenem postopku. V tem smislu so lestvice merski inštrument, postopki za oblikovanje lestvic pa navodila za njihovo ustvarjanje. S tem ugotovimo, katera vprašanja ležijo na skupni dimenziji in kje na tej dimenziji ležijo (Toš in Hafner-Fink 1998).

»Z merjenjem stališč merimo nek odnos posameznika do drugih ljudi, predmetov in pojavov, ki ga označujejo čustva, spoznanja in težnja k ustreznemu vedenju« (Musek in Pečjak 1992, 171). Vendar za »stališča« velja, da se lahko sčasoma spremenijo v stereotipe in predsodke. Hayes in Orrell (1998, 360–347) pravita, da so stereotipi močno čustveno obarvana, ponavljajoča se in izredno vztrajna stališča do drugih ljudi in skupin, za katera pa ni čvrstih dokazov. Predsodke pa sta opredelila, kot da so to sklopi vnaprej oblikovanih sodb o določenih ljudeh, skupinah ali situacijah. Zmanjšajo se lahko s pogostimi socialnimi stiki ali sodelovanjem.

Za merjenje stališč najpogosteje običajno uporabljamo petstopenjsko Likertovo lestvico, ki jo sestavlja večje število postavk, ki merijo isto stvar (Leskošek 2006). »V zvezi s tem nastajajo problemi veljavnosti, ki so povezani tudi z vprašanjem bistva stališč in predvsem s predpostavko njihove enodimenzionalnosti« (Toš in Hafner-Fink 1998).

Merjenje se začne s teorijo, ki nam pomaga pri opredelitvi ključnih teoretskih pojmov. Proces merjenja se konča z eno ali več izmerjenimi spremenljivkami (Ferligoj in drugi 1995).

Ferligoj in sodelavci (1995) omenjajo tri korake merjenja. V prvem koraku razjasnimo teoretični pojem, kjer iz različnih definicij pojma izberemo ustrezno definicijo. Če se nam zazdi, da teoretični pojem vsebuje več razsežnosti, ga lahko razgradimo (De Vaus v Ferligoj in drugi 1995). V drugem koraku poteka operacionalizacija teoretičnega pojma, kjer »vsaki teoretični spremenljivki priredimo ustrezno operacionalno definicijo spremenljivke« (Ferligoj in drugi 1995). Operacionalizacija je proces, ki poveže teorijo z realnostjo. Pri operacionalni definiciji imamo v mislih določene operacije, merske inštrumente ali postopke. V zadnjem, tretjem koraku izvedemo konkretno merjenje vsake spremenljivke, s čimer dobimo izmerjene spremenljivke. Merjenje praviloma ni nikoli brez merskih napak (Ferligoj in drugi 1995).

Pri ocenjevanju kvalitete merjenja oz. merskega postopka je bistvenega pomena, da znamo prepoznati in oceniti napake. Kvaliteta merjenja obsega več razsežnosti, izmed katerih sta osnovna pogoja zanesljivost in veljavnost, ki v znanosti zagotavljata objektivnejše raziskovanje (Ferligoj in drugi 1995, 11–12). »Zanesljivost je zmožnost proizvesti enake rezultate ob ponovljenih meritvah istih enot (ob istih pogojih merjenja), veljavnost pa sposobnost merjenja tistega (konstrukta, teoretične spremenljivke), kar želimo meriti« (Leskošek 2006).

Pri razvijanju različnih metod in postopkov zbiranja podatkov ostaja vprašanje kvalitete merjenja pogosto spregledano. Problem je predvsem v družboslovju, kjer so si izsledki raziskovanj istih pojavov velikokrat si nasprotujoči (Ferligoj in drugi 1995).

3.1 ZANESLJIVOST MERJENJA

V družboslovju so bili psihologi med prvimi, ki so se začeli ukvarjati z vprašanjem o zanesljivosti merjenja. Prišli so do ugotovitve, da če neko merjenje ponavljamo z istim merskim postopkom le ta ne daje enakih rezultatov. Na to področje so posegle tudi druge vede, ki pa so svoje teoretične trditve dokazovale z empiričnimi dejstvi (Ferligoj in drugi 1995, 11–12).

Vprašanje zanesljivosti ne pomeni, da se bomo popolnoma izognili naključnim napakam v raziskovanju (Splichal 1990). Pri ponavljajočem in trajnem merjenju pričakujemo, da bodo rezultati enaki. Z oceno zanesljivosti merjenja lahko dokažemo, da če pride do razlik v merjenju, to ni le posledica uporabe nekega uporabljenega merskega postopka temveč je to lahko posledica dejanskih sprememb merjenega pojava (Ferligoj in drugi 1995, 11–12).

»Zanesljivost je nujen, nikakor pa ne tudi zadosten pogoj veljavnosti raziskovanja« (Splichal 1990). Če je merjenje zanesljivo to še ne pomeni, da je tudi veljavno in vsaka izmerjena spremenljivka ne more biti veljavna, če ni tudi zanesljiva (Ferligoj in drugi 1995, 11–12).

V raziskovanju s preverjanjem veljavnosti ugotavljamo prisotnost/odsotnost sistematičnih napak, kar pomeni razliko med izmerjeno in dejansko vrednostjo. V razlikah, ugotovljenih za vse enote, prevladujejo pozitivne ali negativne razlike. Za vse enote se razlike izravnavajo (Ferligoj in drugi 1995).

Da je merjenje zanesljivo lahko rečemo šele takrat, »kadar slučajne napake v celotnem procesu raziskovanja ne vplivajo statistično značilno na izsledke raziskovanja« (Splichal 1990).

Klasična testna teorija je najpopularnejša teorija, ki se ukvarja z vprašanjem zanesljivosti merjenja. Njena začetnika sta Lord in Novick. Ta teorija zanesljivost merjenja povezuje z dejansko vrednostjo in »slučajnimi dejavniki, ki vplivajo na variabilnost izmerjenih vrednosti okoli dejanske vrednosti«. Zanesljivost v klasični testni teoriji predvideva enake oz. podobne rezultate več meritev (Ferligoj in drugi 1995).

3.1.1 Ocenjevanje zanesljivosti

Zanesljivost merjenja lahko ocenjujemo z različnimi metodami, ki jih razvrščamo v dve osnovni skupini (Ferligoj in drugi 1995):

a) Metode, ki temeljijo na ponovljenem postopku merjenja na istih enotah po določenem času (zanesljivost kot mera stabilnosti merjenja). Ocenjujemo jo s koeficientom med prvo in ponovno izmerjeno spremenljivko. Ločimo dve metodi (Ferligoj in drugi 1995):

- Metoda retesta, kjer po določenem času ocenjujemo zanesljivost na ponovitvi določenih merjenih spremenljivk na istih enotah.
- Metoda alternativne oblike zahteva ponovljen postopek merjenja na istih enotah, le da tokrat ne uporabimo enake, temveč različne in obenem enakovredno obliko merjenja. Ta metoda je boljša od metode retesta.

b) Metode, ki temeljijo na merjenju dejanske spremenljivke z več enakovrednimi spremenljivkami v istem času (zanesljivost kot mera enakovrednosti merjenja). Ocenjujemo jo s koeficientom korelacije med spremenljivkami, ki vse merijo isto dejansko spremenljivko. Predvidevamo, da so spremenljivke enakovredne. Ločimo tri mere enakovrednosti (Ferligoj in drugi 1995):

- Metodo razpolovitve se uporablja predvsem za ocenjevanje zanesljivosti psiholoških testov ali preizkusov znanja. V primeru anketnega raziskovanja je primerna le, če teoretično spremenljivko merimo z več enakovrednimi spremenljivkami. Merjene spremenljivke z metodo razpolovitve razdelimo v dve skupini. Zanesljivost posamezne sestavljene spremenljivke ocenjujemo na podlagi koeficienta korelacije med obema skupinama.
- Metoda notranje konsistentnosti je za metodo ocenjevanja zanesljivosti najlažje izvedljiva. Najlažja je zato, ker ne zahteva niti ponovljenih meritev po določenem času niti delitve spremenljivk na dve skupini. Temelj metode je izračun kovarianc ali koeficientov korelacije med vsemi spremenljivkami, ki merijo isto dejansko spremenljivko.
- Komponentna ali metoda glavnih komponent nam omogoča povzeti podatke, pri čemer izgubimo čim manj informacij. Cilj te metode je poiskati komponente, ki pojasnijo največ celotne variabilnosti. Prva dobljena komponenta pojasni največji del variabilnosti

izmerjenih spremenljivk. Analiza metode glavnih komponent je predpogoj za faktorsko analizo.

S faktorsko analizo ocenjujemo zanesljivost sestavljene spremenljivke. Cilj le-te je poiskati faktorje, ki naj predstavljajo tisto, kar je izmerjenim spremenljivkam skupnega. Vsak faktor predstavlja skupno razsežnost in skupino izmerjenih spremenljivk, ki med seboj in z njim visoko korelirajo. Cilj rotacij pri faktorski analizi je »zmanjševanje števila spremenljivk z visokimi obremenitvami in zmanjšanje števila faktorjev, ki jih lahko sedaj lažje pomensko razložimo« (Flere 2000).

Zanesljivost merjenja lahko ocenjujemo na različne načine, med katerimi je tudi način z ocenjevanjem s koeficienti zanesljivosti. Te dobimo z merami enakovrednosti, kar pomeni, »da določeno dejansko spremenljivko merimo z več enakovrednimi spremenljivkami, iz katerih tvorimo sestavljeno spremenljivko«. Poznamo tri koeficient zanesljivosti (Ferligoj in drugi 1995):

- a) Cronbachov α : Izračunamo ga iz lastne vrednosti prve komponente. Če število merjenih spremenljivk povečujemo, se povečuje tudi koeficient zanesljivosti merjen s Cronbach α . »S testom Cronbachov α se preverja korelacijo med trditvami znotraj posameznih sklopov vprašanj. Koeficient lahko zavzame vrednosti med 0 in 1, o zanesljivosti pa lahko govorimo, kadar je vrednost koeficienta višja od 0,6« (Garson 2005). V praksi se ta koeficient največ uporablja.
- b) Koeficient θ : Prav tako ga izračunamo iz lastne vrednosti prve komponente.
- c) Koeficient Ω : Izračunamo ga na osnovi komunalitet, dobljenih s faktorsko analizo.

Merska napaka je izračunana kot razlika med izmerjeno in dejansko vrednostjo, kar pomeni, da je izmerjena spremenljivka vsota dejanske spremenljivke in merske napake. V primeru zanesljivosti inštrumenta je merska napaka slučajno razporejena – vsota posameznih napak znaša nič. Na aritmetično sredino izmerjene spremenljivke $E(X)$ napake ne vplivajo (Ferligoj in drugi 1995).

3.2 VELJAVNOST MERJENJA

»Veljavnost sodi med najbolj protislovno opredeljene pojme v družboslovju. Za veljavno se najbolj pogosto razume tisto raziskovanje, v katerem dejansko razlikujemo tisto, kar želimo – tisto, kar sta opredeljeni cilj in predmet raziskovanja« (Cronbach in drugi v Ferligoj in drugi 1995, 64). »Veljavnost naj bi pomenila, da naj bi spremenljivke, ki merijo isti konstrukt, med seboj visoko korelirale« (Bohrnstedt v Ferligoj in drugi 1995, 65).

Pri veljavnosti »na izmerjeno spremenljivko sistematično vpliva neka druga spremenljivka, na katero merski postopek ni občutljiv«. Napake so tu sistematične (Ferligoj in drugi 1995).

Tako kot z zanesljivostjo merjenja so se tudi z veljavnostjo merjenja pogosto ukvarjali psihologi. Ameriško psihološko združenje pojem veljavnosti tako definira s kar štirimi razsežnostmi. Prve tri razsežnosti opredeljujejo pragmatično veljavnost, kar pomeni, da raziskovalec ne ugotavlja, če izbrana spremenljivka učinkovito meri lastnost, ki naj bi jo merila. Pri četrti razsežnosti pa gre za teoretsko opredelitev merjenja (Ferligoj in drugi 1995).

a) Vsebinska veljavnost je najpreprostejši način preizkušanja, ki nam pove, če v raziskovanju dejansko merimo želeno. »Raziskovanje je veljavno, če se njegovi izsledki skladajo z obstoječo zalogo vedenja v znanosti« (Splichal v Ferligoj in drugi 1995, 70).

b) Kriterijska veljavnost se nanaša na korelacijo določene merjene spremenljivke z zunanjo kriterijsko spremenljivko, ki jo lahko izrazimo s koeficientom veljavnosti, »ki je enak koeficientu korelacije med merjeno spremenljivko in ustrezno kriterijsko spremenljivko« (Ferligoj in drugi 1995). Preizkuša se na empirični način. Znane so nam dve vrsti kriterijske veljavnosti (Ferligoj in drugi 1995):

- Napovedna veljavnost kaže na zmožnosti raziskovalnega inštrumentarija za napovedovanje dogodkov oz. prihodnost. Napovedi morajo biti skladne s tistim, kar potem dejansko potrdimo oz. kar pričakujemo. Koeficient korelacije med napovedno merjeno spremenljivko in kriterijsko spremenljivko je koeficient napovedne veljavnosti. Merjenje je veljavnejše z višanjem tega koeficienta, pri čemer velja, da večji kot je časovni razmik, manjša je korelacija.

- Sočasna veljavnost je določena s stopnjo povezanosti rezultatov merjenja proučevane spremenljivke s kriterijsko spremenljivko. Tu lahko stopnjo veljavnosti določimo takoj, kar pomeni, da merjeno in kriterijsko spremenljivko koreliramo v isti časovni točki.

c) Z veljavnostjo konstrukta se srečamo šele, ko preizkus pragmatične veljavnosti ni mogoč. Z njim ugotavljamo, koliko je raziskovalni postopek logično izpeljan iz teorije. Veljavnost konstrukta sloni na opredelitvi dveh tipov domnev (Bohrnstedt 1983 v Ferligoj in drugi 1995):

- »Spremenljivke, ki merijo isti konstrukt, med seboj visoko korelirajo«.
- »Če spremenljivke, ki merijo isti konstrukt, korelirajo s spremenljivkami, ki merijo drug konstrukt, se to zgodi izključno zato, ker sami konstrukti korelirajo med seboj«.

Kot dvosmerni proces vidi veljavnost konstrukta ameriško psihološko društvo (Splichal 1990 v Ferligoj in drugi 1995). Menijo, da raziskovalec proučuje kašne so možne napovedi glede na razpršenost podatkov na dano teorijo ter zbira podatke za potrditev le-teh napovedi.

Bagozzi (v Ferligoj in drugi 1995) veljavnost konstrukta razdeli na šest komponent: teoretična smiselnost konstruktov, empirična smiselnost konstruktov, notranja konsistentnost operacionalizacij posameznih teoretičnih spremenljivk, konvergentna veljavnost, diskriminacijska veljavnost in nomološka veljavnost. Teh šest komponent ne bomo podrobneje opisovali.

3.3 HIPOTEZE

V datoteki SJM 2001/1 smo izbrali spremenljivko Q3.20. To spremenljivko sestavlja serija 12 vprašanj, ki izražajo odnos posameznika do slovenskega članstva v EU in je merjen s strukturo podobno Liketrovi lestvici. V našem primeru smo imeli več indikatorjev pri katerih so anketiranci na petstopenjski ordinalni lestvici izražali oceno o izboljšanju/poslabšanju razmer po vstopu Slovenije v EU. Pri pravi Likertovi lestvici pa gre za nabor trditev o katerih se potem anketiranci običajno opredeljujejo na petstopenjski lestvici soglašanja oz. nesoglašanja.

Vprašanje se je glasilo: »Našteli vam bomo nekaj področij vsakdanjega življenja, vi pa ocenite, ali bi se razmere na naštetih področjih izboljšale ali poslabšale, če bi Slovenija postala članica EU.« Spremenljivko Q3.20 predstavlja sledečih 12 indikatorjev:

1. Q3_20A – Materialni standard družin
2. Q3_20B – Pravna varnost (zaščita pravic posameznika)
3. Q3_20C – Možnost dobiti stanovanje
4. Q3_20D – Možnost dobiti zaposlitev
5. Q3_20E – Varnost zaposlitve (obdržati zaposlitev)
6. Q3_20F – Možnost šolanja
7. Q3_19G – Socialna varnost
8. Q3_20H – Zaščita potrošnikov
9. Q3_20I – Osebna varnost
10. Q3_20J – Varovanje okolja
11. Q3_20K – Cene življenjskih dobrin
12. Q3_20L – Lažje prehajanje meje

Anketirani so svoje soglašanja oz. nesoglašanja izrazili s pomočjo naslednje lestvice odgovorov:

- a) bile bi dosti slabše
- b) bile bi slabše
- c) približno enake
- č) bile bi boljše
- d) bile bi dosti boljše

Ostale vrednosti, kot npr. ne vem smo upoštevali kot manjkajoče vrednosti.

Podatke smo analizirali s pomočjo programa SPSS in pri tem uporabili sledeče metode: analizo metode glavnih komponent oz. komponentno analizo, Bartlettsov test, KMO mero ustreznosti, Cronbach alfa test, T test in Pearsonov korelacijski koeficient.

Na temo odnosa posameznika do slovenskega članstva v EU nas je najprej zanimala dimenzionalnost uporabljene lestvice. Osredotočili smo se na že omenjeni sklop vprašanj Q3.20, ki zajema področja, ki se navezujejo na problematiko Slovencev po vstopu RS v EU. Glede na to, da je sklop vprašanj zajemal različna področja iz vsakdanjega življenja smo sklepali, da bomo izmerili večdimenzionalen odnos posameznikovega stališča do pridruževanja Slovenije v EU.

V okviru raziskav SJM že dalj časa, od leta 2002 (SJM 2002/1), ni bilo podrobnejšega merjenja stališč Slovencev do članstva v EU, zaradi česar je bil temeljni namen diplomskega dela opraviti preizkus že uporabljenih merskih inštrumentov v preteklosti. Ker smo menili, da bodo dobljeni rezultati koristni za ponovitev teh meritev, smo osrednji del diplomskega dela namenili preverjanju kvalitete merskega inštrumenta.

Glede na to, da je bila zadnja raziskava na obravnavano temo narejena leta 2002 smo v diplomskem delu poleg raziskave SJM 2001/1 vključili tudi novejšo raziskavo SJM 2002/1, pri čemer smo imeli isti metodološki vzorec, kar teoretično pomeni, da je šlo za odrasle prebivalce RS. Empirično gledano pa to ni predstavljalo istega vzorca, ker je vmes preteklo leto dni (postaranje, preselitev ljudi itd.). Če se v času med obema merjenjema ni zgodilo nič posebnega glede vstopa Slovenije v EU in če je lestvica zanesljiva, potem bi morali v obeh merjenjih priti do zelo podobnih vrednosti. Na tem mestu moramo opozoriti, da je bil časovni razmik med omenjenima raziskavama le eno leto, zato med odgovori nismo pričakovali bistvenih sprememb.

Glede na zgoraj povedano smo si zastavili naslednje tri hipoteze:

H1: Uporabljena lestvica meri večdimenzionalen odnos ljudi do slovenskega članstva v EU.

H2: Z uporabljenim merskim inštrumentom zanesljivo in veljavno merimo pojav odnosa posameznikov do slovenskega članstva v EU.

H3: Ponovljene meritve v različnih točkah ne kažejo bistvenih sprememb, kar kaže na to, da je uporabljeni merski inštrument zanesljiv.

Prvo hipotezo smo preverili z metodo glavnih komponent oz. komponentno analizo. Drugo hipotezo smo ovrgli oz. potrdili s preverjanjem zanesljivosti in veljavnosti merskega inštrumenta, kjer smo uporabili sekundarne podatke, ki so predstavljeni v SJM 2001/1. Tretja hipoteza se navezuje na metode, ki smo jih uporabili pri prvi in drugi hipotezi ter medčasovni primerjavi s podatki iz raziskave SJM 2002/1.

4 POTEK ANALIZE IN REZULTATI

4.1 METODA DELA

4.1.1 Opis podatkov o raziskavi

Za analizo smo uporabili sekundarne podatke iz raziskav SJM 2001/1 in SJM 2002/1, v katerih je bila uporabljena kvantitativna metoda (anketni standardiziran vprašalnik). Podatki so bili zbrani s pomočjo terenskega zbiranja, ki je za SJM 2001/1 potekalo aprila 2001, za SJM 2002/1 pa maja in junija 2002. Obe raziskavi sta bili geografsko pokriti ne ozemlju celotne RS, kjer je bila najmanjša geografska enota občina, enota za analizo pa polnoletni prebivalec RS. SJM 2001/1 je bila izvedena na reprezentativnem vzorcu, kjer je bilo anketiranih 1713 oseb (realiziran vzorec N=1008), v raziskavi SJM 2002/1 pa je bilo anketiranih 1711 oseb (realiziran vzorec N=1123) (Toš in drugi 2004).

4.1.2 Spremenljivka

Naša ključna spremenljivka je bila spremenljivka Q3.20, ki smo jo predstavili in opisali v prejšnjem poglavju.

Iz tabele 4.1 vidimo, da so v letu 2001 ljudje ocenili, da bi se razmere, če bi Slovenija postala članica EU, najbolj izboljšale na področju »lažjega prehajanja mej«. Leto dni pozneje so bili ljudje enakega mnenja. Po podatkih iz leta 2001 bi se razmere najmanj izboljšale na področju »možnost dobiti stanovanje«, po podatkih iz leta 2002 pa na področju »varnosti zaposlitve«.

Primerjava povprečnih vrednosti ocen o razmerah za posamezna področja po vstopu Slovenije v EU se v obeh letih bistveno niso razlikovale, saj med njimi ni prišlo do velikih odstopanj.

Tabela 4.1: Primerjava povprečnih vrednosti na vzorcu za leti 2001 in 2002

Spremenljivke 2001 (N=661)		Spremenljivke 2002 (N=828)	
Lažje prehajanje mej	4,19	Lažje prehajanje mej	4,13
Možnost šolanja	3,55	Možnost šolanja	3,48
Varovanje okolja	3,47	Varovanje okolja	3,47
Pravna varnost (zaščita pravic posameznika)	3,43	Pravna varnost (zaščita pravic posameznika)	3,35
Zaščita potrošnikov	3,36	Zaščita potrošnikov	3,30
Možnost dobiti zaposlitev	3,32	Možnost dobiti zaposlitev	3,17
Cene življenjskih dobrin	3,20	Materialni standard družin	3,09
Materialni standard družin	3,18	Socialna varnost	3,09
Socialna varnost	3,12	Cene življenjskih dobrin	3,09
Varnost zaposlitve	3,07	Osebna varnost	3,07
Osebna varnost	3,04	Možnost dobiti stanovanje	2,99
Možnost dobiti stanovanje	3,02	Varnost zaposlitve	2,90

4.2 PREIZKUS KAKOVOSTI IZBRANIH MERSKIH INŠTRUMENTOV V SJM

4.2.1 Preizkus dimenzionalnosti in zanesljivosti merskega inštrumenta

V tem delu diplomskega dela smo se najprej osredotočili na merjenje dimenzionalnosti in zanesljivosti uporabljenega merskega inštrumenta na konkretnih podatkih. S pomočjo metode glavnih komponent¹ smo na podlagi spremenljivke Q3.20 iz raziskave SJM 2001/1 preverili dimenzionalnost lestvice. S tem smo preverili ali naš izbrani nabor spremenljivk tvori komponento, ki pojasnjuje večji del razpršenosti analiziranih podatkov o izboljšanju/poslabšanju razmer po vstopu Slovenije v EU.

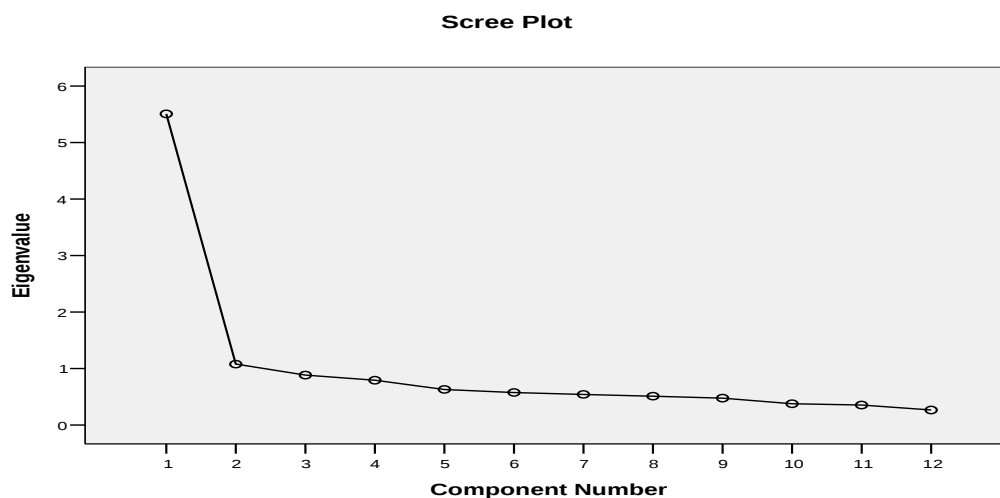
Iz tabele 4.2 lahko razberemo, da je šlo pri izračunu z vsemi dvanajstimi indikatorji spremenljivke Q3.20 za dvodimenzionalnost, vendar komponenti nista tako enakovredni, kar je tudi razvidno iz grafa 4.1, kjer se spremenljivka bolj nagiba k eni dimenziji. Prva komponenta je pojasnjena s kar 45,895% variance, kar je zgledna rešitev, medtem ko je druga komponenta pojasnjena le z 8,987% variance in kaže na šibko pojasnjevalno moč. Druga komponenta tako meri neko drugo dimenzijo.

Tabela 4.2: Rezultati komponentne analize

Komponenta	Začetna lastna vrednost			Izločanje seštevov kvadriranih nosilnosti			Rotacija
	Skupaj	% Variance	% Kumulative	Skupaj	% Variance	% Kumulative	
1	5,507	45,895	45,895	5,507	45,895	45,895	5,198
2	1,078	8,987	54,883	1,078	8,987	54,883	2,911
3	0,885	7,373	62,256				

¹ »Metoda glavnih komponent izračuna lastne vrednosti za vse indikatorje, pri čemer prva dobljena komponenta pojasni večji del variance vseh izmerjenih spremenljivk (npr. večji od 40%), ko izmerjene spremenljivke res merijo eno samo razsežnost (večja kot je varianca, manj komponent pojasni celoten del variance)« (Ferligoj in drugi 1995, 44–45).

Graf 4.1: Grafična predstavitev lastnih vrednosti komponent

V tabeli 4.3 vidimo, da imajo nekatere spremenljivke po rotaciji na prvi komponenti nizke uteži oz. so le-te na drugi komponenti višje. Te spremenljivke so »cene življenjskih dobrin«, »lažje prehajanje mej« in »varovanje okolja«. Pri »cenah življenjskih dobrin« smo dobili podobne uteži, vendar ni jasno kam se vežejo. Pri ostalih dveh spremenljivkah so bile vrednosti komponente šibke. Vsebinsko se je lahko druga komponenta navezovala na proces globalizacije (problem odpiranja meja, problem varovanja okolja), medtem ko se je prva komponenta navezovala na stvari, ki se tičejo vsakdanjega življenja Slovencev in kar nas je tudi v tem primeru zanimalo. Zaradi relevantnosti dobljenih rezultatov se nam je zato zdelo smiselno, da v nadaljevanju omenjene tri spremenljivke izločimo.

Tabela 4.3: Rotirana matrika uteži

	Komponenta	
	1	2
Varnost zaposlitve	0,823	
Možnost dobiti stanovanje	0,815	
Možnost dobiti zaposlitev	0,801	
Socialna varnost	0,736	
Materialni standard družin	0,694	
Osebna varnost	0,599	
Pravna varnost	0,553	0,336
Zaščita potrošnikov	0,546	0,386
Možnost šolanja	0,524	
Cene življenjskih dobrin	0,428	0,365
Lažje prehajanje meje		0,787
Varovanje okolja		0,713

Naše prve zastavljene hipoteze, ki pravi da gre za večdimenzionalen odnos ljudi do slovenskega pridruženja v EU tako ne moremo čisto potrditi. Zaključek te hipoteze bomo podrobneje razložili v nadaljevanju pri ovrednotenju rezultatov z vidika postavljenih hipotez.

Za ugotavljanje zanesljivosti lestvice smo morali metodo glavnih komponent ponoviti. Tokrat smo iz sklopa spremenljivk Q3.20 vključili le devet spremenljivk (Priloga B). Rezultati ponovitve so pokazali, da imajo vsi indikatorji dobre uteži, zato nadaljne izločanje le-teh ni bilo potrebno. Za preizkus zanesljivosti merjenja je namreč pomembno, da uporabljene spremenljivke tvorijo eno komponento. Pri ponovni uporabi metode glavnih komponent smo dobili željen rezultat, kjer je bila najprimernejša ena komponenta. V našem primeru se je izkazalo, da je za leto 2001 najpomembnejša glavna komponenta, ki pojasnjuje kar 52,254% celotne variabilnosti izmerjenih spremenljivk, za leto 2002 pa je le-ta znašala 53,262%. Signifikanca pri Bartlettovem testu² je v obeh letih znašala 0,000, torej so opazovane spremenljivke med seboj povezane in niso nekorelirane, zato smo zavrnili domnevo, da je matrika enotska. Tudi ta rezultat kaže na ustreznost naših podatkov. Vrednost KMO preizkusa³ je večja od 0,5 in znaša za leto 2001 0,898, za leto 2002 pa kar 0,912, kar pomeni, da so izbrani indikatorji za nadaljno analizo ustrezni (Tabela 4.4).

V tabeli 4.4 opazimo, da komponento (z najvišjo utežjo) tako za leto 2001 kot tudi za leto 2002 najbolj določa »socialna varnost«, najmanj pa »možnost šolanja«, čeprav med utežmi ni prav velikih razlik.

² Bartlettov test - »Preizkušamo domnevo, da je korelacijska matrika enotska matrika (kar bi pomenilo, da so opazovane spremenljivke nekorelirane in je v tem primeru uporaba metode glavnih komponent nesmiselna). Če je stopnja značilnost Bartlettovega preizkusa manjša od 0,5, potem lahko rečemo, da matrika ni enotska, kar pomeni da so podatki ustrezni« (Hribar 2009).

³ Kaiser-Mayer-Olkin-ova mera ustreznosti - »Druga mera, ki služi v isti namen, je Kaiser-Meyer-Olkin-ova mera. Vrednost KMO mere je med 0 in 1, vrednosti blizu 1 kažejo, da bo redukcija uspešna, vrednosti pod 0,6 pa nakazujejo, da gre za nekoreliranost spremenljivk in neprimernost uporabe te metode« (Košmelj 2007).

Tabela 4.4: Primerjava rezultatov KMO preizkusa in Bartlettsov test in komponentne analize za leti 2001 in 2002

Leto 2001		Leto 2002	
Lastne vrednosti	4,703	Lastne vrednosti	4,794
% pojasnjene variance	52,254	% pojasnjene variance	53,262
Vrednost KMO mere ustreznosti	0,898	Vrednost KMO mere ustreznosti	0,912
Bartlettsov test - signifikanca	0,000	Bartlettsov test - signifikanca	0,000

Uteži			
Leto 2001		Leto 2002	
Socialna varnost	0,766	Socialna varnost	0,792
Zaščita potrošnikova	0,758	Možnost dobiti zaposlitev	0,747
Pravna varnost	0,746	Varnost zaposlitve	0,747
Materialni standard družin	0,744	Možnost dobiti stanovanje	0,736
Možnost dobiti zaposlitev	0,740	Materialni standard družin	0,724
Varnost zaposlitve	0,719	Pravna varnost	0,715
Možnost dobiti stanovanje	0,694	Osebnostna varnost	0,713
Osebnostna varnost	0,685	Zaščita potrošnikova	0,706
Možnost šolanja	0,644	Možnost šolanja	0,682

Naš namen je bil, da z metodo glavnih komponent, za preizkus zanesljivosti in veljavnosti merskega inštrumenta, pripravimo novo spremenljivko, saj je bila le-ta v začetku merjena z več indikatorji, tako da je pojasnila čim večji del opazovane variabilnosti. V tabeli 4.4 so za leti 2001 ter 2002 prikazane za nas pomembne lastne vrednosti ter odstotek variance, pojasnjen s posamezno glavno komponento. Vidimo, da glavna komponenta za obe leti pojasnjuje približno 53% variance. Dokazali smo, da gre v obeh primerih za eno dimenzijo in je merjenje zanesljivo.

Zanesljivost merskega inštrumenta smo preverjali tudi s pomočjo Cronbach alfa testa,⁴ ki je za leto 2001 pokazal vrednost α 0,88, za leto 2002 pa je α znašal 0,89 (Tabela 4.5), kar pomeni, da je merjenje v obeh letih zanesljivo, saj velja, da večja kot je njegova vrednost, zaneslivejši je merski inštrument.

Tabela 4.5: Cronbach alfa test

	Leto 2001	Leto 2002
Cronbach alfa	0,884	0,890

⁴ »Zanesljivost merskega koeficienta se lahko meri tudi s pomočjo Cronbach alfa testom. S testom se preverja korelacijo med trditvami znotraj posameznih sklopov vprašanj. Koeficient lahko zavzame vrednosti med 0 in 1, o zanesljivosti pa lahko govorimo, kadar je vrednost koeficienta višja od 0,6« (Garson 2005). Standard zanesljivosti lestvic lahko med različnimi področji variira.

Zanesljivost lestvice smo za obe raziskavi preverili s pomočjo Bartlettovega testa, KMO mere ustreznosti in s pomočjo Cronbach alfa testa. Signifikanca pri Bartlettovem testu znaša za leti 2001 in 2002 0,000. Obe vrednosti KMO preizkusa sta večji od 0,6, prav tako pa smo za obe leti dobili visoke vrednosti (nad 0,8) Cronbach alfa testa, kar kaže na dobro zanesljivost merjanja. Potrdimo lahko prvi del druge hipoteze, ki pravi, da z uporabljenim merskim inštrumentom zanesljivo merimo pojav odnosa posameznikov do slovenskega članstva v EU, obenem pa lahko potrdimo tudi tretjo hipotezo, ki pravi, da medčasovna primerjava izbranih indikatorjev, ki merijo odnos do slovenskega članstva v EU, za obe leti potrjuje zanesljivost merskega inštrumenta.

4.2.2 Preizkus veljavnosti merskega inštrumenta

Po ugotovitvi zanesljivosti merskega inštrumenta, ki smo jo preizkušali na podlagi komponentne analize in zanesljivosti merjenja, moramo sedaj oceniti še veljavnost merjenja. Preizkus veljavnosti merskega inštrumenta smo naredili s pomočjo kriterijske veljavnosti opazovanih spremenljivk. V našem primeru smo merjeno spremenljivko, ki meri posameznikov odnos do slovenskega članstva v EU na področju vsakdanjega življenja, primerjali z dvema kriterijskima spremenljivkama, ki se nanašata na »področje države«.

Za preizkus smo vzeli merjeno spremenljivko, ki jo sestavlja nabor devetih indikatorjev iz datoteke SJM01/1, s katerimi je bila merjena ocena na področju izboljšanja ali poslabšanja v primeru članstva Slovenije v EU (Tabela 4.4). Merjeno spremenljivko smo združili tako, da smo sešteli vseh devet indikatorjev in dobljeno vsoto delili z devet. Poimenovali smo jo »odnos do EU« (Priloga Č). Pred tem smo pri preizkusu zanesljivosti merjenja s komponentno analizo ugotovili, da izbrana merjena spremenljivka tvori eno komponento oz. eno dimenzijo.

4.2.2.1 T test

Merjeno spremenljivko »odnos do EU« smo najprej primerjali s kriterijsko spremenljivko (iz datoteke SJM01/1) Q3_07: »Ali mislite, da bi Sloveniji kaj koristilo, če bi postala članica EU?« Možni odgovori so bili: 1 koristilo bi ji, 2 ne bi ji koristilo, 3 ne vem, b.o.).

Kriterijsko spremenljivko Q3_07 smo nato v SPSS-u oblikovali s funkcijo Independent Samplest T test, kjer smo pod skupino ena definirali vrednost 1 »koristilo bi ji«, pod skupino dva pa vrednost 2 »ne bi ji koristilo« (Priloga D).

V vzorcu je 379 ljudi menilo, da bi Sloveniji članstvo v EU koristilo, medtem ko jih je 154 menilo, da ji članstvo ne bi koristilo. Povprečna vrednost je v prvem primeru znašala 3,42 v drugem pa 2,88. Sklepamo lahko, da so se tisti, ki so bili mnenja, da bi članstvo v EU Sloveniji koristilo, bolj nagibali k oceni, da bodo razmere po vstopu Slovenije v EU na področjih vsakdanjega življenja (materialni standard družin, pravna varnost, možnost dobiti stanovanje, možnost dobiti zaposlitve, varnost zaposlitve, možnost šolanja, socialna varnost,

zaščita potrošnikov, osebna varnost) ostale približno enake oz. se bodo izboljšale. Anketiranci, ki pa so bili mnenja, da članstvo v EU Sloveniji ne bo koristilo, so se bolj nagibali k oceni, da bodo razmere na omenjenih posameznih področjih slabše oz. bodo ostale enake. Omenjena razlika je statistično značilna, kar je razvidno iz tabele 4.6.

Tabela 4.6: Rezultati T testa⁵

		Levinov test		T test za preverjanje enakosti povprečij				
		F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)	Razlike v povprečjih	Razlike v standardnih odklonih
Odnos_do EU	Varianci enaki	2,811	0,094	9,728	531	0,000	0,538	0,055
	Varianci različni			9,288	257,953	0,000	0,538	0,058

4.2.2.2 Korelacijski koeficient

Merjeno spremenljivko »odnos do EU« smo nato primerjali še s kriterijsko spremenljivko Q3_14: »Članstvo v EU vsaki članici prinaša nekaj dobrih in nekaj slabih stvari. Za vsako od področij, ki vam jih bomo našteali, povejte, ali bi bilo članstvo Slovenije v EU za to področje koristno ali škodljivo?« (SJM 2001/1).

1. Q3_14A - Slovenski jezik in kultura
2. Q3_14B - Položaj kmetijstva
3. Q3_14C - Položaj gospodarstva in infrastrukture
4. Q3_14D - Suverenost slovenske države
5. Q3_14E - Razvoj demokracije
6. Q3_14E - Vojaška varnost

Možni odgovori so bili: 1 koristno, 2 škodljivo, 9 ne vem.

⁵ T test - »Preverjamo domnevo, da je povprečna vrednost iste spremenljivke v eni skupini enot različna (oz. ali večja ali manjša) od povprečne vrednosti v drugi skupini enot. Pri tem ločimo dve možnosti:

- varianci sta v obeh skupinah enaki,

- varianca v eni skupini je različna od variance v drugi skupini.

Podprogram v SPSS-u razvrsti enote v delovni datoteki po zahtevanem kriteriju v dve skupini in izračuna povprečno vrednost, varianco in standardni odklon iste spremenljivke v obeh skupinah. Poleg tega izračuna še druge statistike, ki omogočajo najprej preverjanje domneve o enakosti varianc v obeh skupinah in nato preverjanje domneve o razliki povprečnih vrednosti obravnavane spremenljivke v eni in drugi skupini« (Mrvar in Kogovšek 2005).

Drugo kriterijsko spremenljivko Q3_14 smo oblikovali v SPSS-u s funkcijo Count, kjer smo seštelili vse vrednosti 1 in pri tem določili, da vrednost 0 pomeni »najmanj koristi«, vrednost 6 pa »največ koristi«. Dobljeno spremenljivko smo poimenovali »koristnost_skodljivost« (Priloga Č).

Izračunani Pearsonov koeficient korelacije⁶ kaže na statistično značilno pozitivno povezanost med spremenljivkama, kar pomeni, da se z večanjem vrednosti ene spremenljivke večja tudi vrednost druge spremenljivke. Vrednost izračunanega Pearsonovega koeficienta znaša 0,318. Le-ta za dani vzorec anketiranih oseb kaže na šibko povezanost med spremenljivkama saj se korelacija giblje okrog 0,30 (Priloga D). Dobili smo torej pričakovano smer, ki pa ni močno povezana.

Veljavnost lestvice smo preizkusili s pomočjo kriterijskega preverjanja veljavnosti. Najprej smo s pomočjo ponovitve komponentne analize pri preverjanju zanesljivosti dokazali, da izbrana spremenljivka meri eno komponento in s tem eno dimenzijo, to je odnos posameznikov do slovenskega članstva v EU. Veljavnost smo dokazali s pomočjo dveh kriterijskih spremenljivk. S T testom smo preverili, ali je povprečna vrednost iste spremenljivke v eni skupnini enot različna od povprečne vrednosti v drugi skupni enot. Glede na rezultate T testa lahko povzamemo, da gre za statistično značilne razlike. Na populaciji je povprečna ocena ljudi o izboljšanju oz. poslabšanju razmer na posameznih področjih vsakdanjega življenja po vstopu Slovenije v EU, ob predpostavki, da bo Sloveniji članstvo v EU koristilo, različna od tiste ocene, kjer ljudje mislijo, da članstvo Sloveniji v EU ne bo koristilo. Ljudje, ki so bili mnenja, da bo Sloveniji članstvo v EU koristilo, so ocenili, da se bodo razmere izboljšale. Ljudje s prepričanjem, da članstvo v EU Sloveniji ne bi koristilo, pa so pričakovali poslabšanje razmer. S Pearsonovim koeficientom korelacije smo želeli izračunati, kako močno sta spremenljivki med seboj povezani. Dobljeni rezultat kaže na to, da z večanjem vrednosti ene spremenljivke narašča tudi vrednost druge spremenljivke. Med

⁶ Pearsonov koeficient korelacije lahko zavzema vrednosti v intervalu [-1,1]. Koeficient korelacije je primeren za številske tipove spremenljivk, ki se normalno porazdeljuje. Če se z večanjem vrednosti prve spremenljivke večajo vrednosti druge spremenljivke, gre za pozitivno povezanost. Tedaj je koeficient pozitiven in blizu 1. Če pa se z večanjem vrednosti prve spremenljivke vrednosti druge spremenljivke manjšajo, gre za negativno povezanost. Koeficient je tedaj negativen in blizu -1. Če ne gre za pozitivno in ne za negativno povezanost, rečemo, da spremenljivki nista povezani in koeficient je blizu 0 (Ferligoj 1995: 176–177).

spremenljivkama smo dobili povezanost, vendar je ta zelo šibka. Tako dobljeni rezultati izračunani z Independent Sample T testom, kot tudi rezultati korelacijskega koeficienta kažejo na to, da lahko potrdimo drugi del druge hipoteze, ki pravi, da z uporabljenim merskim inštrumentom veljavno merimo pojav odnosa posameznikov do slovenskega članstva v EU.

4.3 OVREDNOTENJE REZULTATOV Z VIDIKA POSTAVLJENIH HIPOTEZ

Temeljni namen diplomskega dela je bil preizkusiti že uporabljene merske inštrumente, ki so nastali v okviru projekta SJM na temo »Odnos do slovenskega članstva v EU«. Prvi del naloge smo namenili krajši predstavitvi slovenskega članstva v EU in problematiki, ki se ja pojavila po vstopu Slovenije v EU. V drugem delu naloge smo se posvetili merjenju stališč v anketah in predstavili merske inštrumente uporabljene za merjenje stališč na našo izbrano temo. V zadnjem, tretjem, delu pa smo izbrane merske inštrumente še analizirali, pri čemer smo dobili pričakovane rezultate, s katerimi smo lahko potrdili vse tri zastavljene hipoteze.

Na podlagi sekundarnih podatkov iz datoteke SJM 2001/1 in 2002/1 smo z uporabo mer enakovrednosti preverjali zanesljivost uporabljene merske lestvice. Pred tem smo morali z analizo glavnih komponent preizkusiti dimenzionalnost lestvice oz. pokazati, da nabor izbranih indikatorjev spremenljivke Q3.20 tvori le eno komponento. Da je inštrument zanesljiv lahko namreč potrdimo šele, ko dobimo eno komponento, ki pojasni visok delež njene variance. Po prvi meritvi se je izkazalo, da indikatorji izbrane spremenljivke tvorijo dve komponenti. Prva komponenta je v primerjavi z drugo močnejše izstopala. Lastna vrednost prve komponente je znašala 5,507, lastna vrednost druge komponente pa le 1,078. Kljub temu, da iz podatkov v tabeli 4.2 lahko govorimo o dveh dimenzijah oz. dveh komponentah, graf 4.1 nakazuje na enodimenzionalnost merjenih indikatorjev, kar je posledica nizke lastne vrednosti druge komponente. Na podlagi rezultatov pojasnjene variance smo sklepali, da druga komponenta v primerjavi s prvo meri neko drugo dimenzijo. Ugotovili smo, da sta komponenti merili splošen odnos posameznikov do vstopa Slovenije v EU, vendar nista enakovredni. Medtem ko je prva komponenta nakazala merjenje vsakdanjega življenja v Sloveniji, se je druga komponenta navezovala na proces globalizacije. Drugo komponento smo zaradi nizke pojasnjene variance pri preizkusu zanesljivosti inštrumenta upoštevali kot napako pri merjenju. Po prvem merjenju z analizo glavnih komponent so bili izračuni uteži na prvi komponenti dovolj visoki, razen pri spremenljivki »cene življenjskih dobrin«, kjer je bila utež relativno nizka. Na zadnjih dveh spremenljivkah, »lažje prehajanje mej« in »varovanje okolja«, so bile uteži podane le za drugo komponento oz. so bile na prvi komponenti manjše od 0,3. Omenjene tri spremenljivke smo zato v nadaljevanju analize izločili. Glede na predstavljene rezultate bi lahko našo prvo hipotezo, da uporabljena lestvica meri

večdimenzionalen odnos ljudi do slovenskega članstva v EU, potrdili, na podlagi nizke pojasnjene variance na drugi komponenti in grafa 4.1 pa jo je možno tudi zavrniti. Stvar je tu še odprta, saj smo dobili le dva kazalca, kar za neki merski inštrument ni dovolj.

S ponovitvijo metode glavnih komponent na devetih indikatorjih spremenljivke Q3.20 smo za leto 2001 in 2002 dobili željeno eno komponento oz. dimezijo, s katero je bil merjen odnos ljudi do slovenskega članstva v EU. Ljudje so tako leta 2001 kot tudi leto dni kasneje ocenili, da bi se razmere, če bi Slovenija postala članica EU, najbolj izboljšale na področju »socialne varnosti«, najmanj pa na področju »možnosti šolanja«. Z izračunom Bartlettovega testa smo preverili ali je korelacijska matrika enotska. Ker sta bili vrednosti v obeh merjenih letih manjši od 0,5, lahko rečemo, da matriki nista bili enotski. Uporaba metode glavnih komponent je bila torej utemeljena. Ustreznost podatkov smo prav tako dokazali s preizkusom KMO mere ustreznosti, saj so bili izračuni le-te dovolj visoki. Velja namreč, da višja kot je mera KMO, bolj so za analizo podatki ustrezni. Za ugotavljanje zanesljivosti merskega inštrumenta je primernejši izračun Crombah alfa koeficienta, pri čemer smo za obe leti dobili zgledno zanesljivost ($\alpha=0,90$).

Veljavnost merskega inštrumenta smo preizkusili z Independent Sample T testom in Pearsonovim koeficientom korelacije, pri čemer smo primerjali merjeno spremenljivko z dvema zunanjima kriterijskima spremenljivkama. Spremenljivke so se med seboj vsebinsko razlikovale, saj je prva zajemala področje vsakdanjega življenja ljudi, drugi dve pa sta zajemali bolj področje, ki se tiče države kot celote. S primerjavo spremenljivke »odnos do EU« s prvo kriterijsko spremenljivko »Q3_07« smo s T testom preverili ali je povprečna vrednost iste spremenljivke v eni skupini enot različna od povprečne vrednosti v drugi skupini enot. Ob predpostavki neenakih varianc smo dobili pričakovano statistično značilno razliko. Razlike so torej bile, vendar moramo poudariti, da le-te niso bile velike. Več anketirancev je menilo, da bi Sloveniji članstvo v EU koristilo, kar si lahko razlagamo na različne načine. Čepek (2008) kot možne razloge za pozitivnejši pristop do EU navaja, da EU za Slovence predstavlja skupek demokratičnih vrednot kot so spoštovanje človekovih pravic, vladavine prava itd., ki jim Slovenci sledimo vse od naše osamosvojitve izpod komunističnega režima leta 1991. EU lahko Sloveniji, ki je majhna država, nudi stabilno politično okolje in varnost nasploh. Tak rezultat je mogoče tudi posledica dejstva, da se Slovenci zavedamo, da bi lahko bile izgube v primeru ne vključitve v EU večje, kot v primeru vključitve. Druga kriterijska spremenljivka »koristnost_škodljivost« je izražala oceno ljudi o tem ali članstvo v EU

Sloveniji na različnih področjih koristi oz. škodi. To drugo kriterijsko spremenljivko smo uporabili za izračun Pearsonovega koeficienta, s katerim smo želeli med spremenljivkama izračunati moč povezanosti. Le-ta je pokazal pravo smer povezanosti, ki pa je bila zelo šibka. Poudariti moramo, da raziskavi SJM 2001/1 in SJM 2002/1 nista bili namenjeni, da bi na njiju izvajali razne preizkuse. Drugo hipotezo lahko na podlagi zgoraj omenjenega potrdimo in rečemo, da z uporabljenim merskim inštrumentom zanesljivo in veljavno merimo pojav odnosa posameznikov do slovenskega članstva v EU.

Z vidika medčasovne primerjave smo predpostavili, da ponovljene meritve v različnih točkah ne kažejo bistvenih sprememb, kar kaže na zanesljivost uporabljenega merskega inštrumenta. Med seboj smo, iz raziskave SJM 2001/1 in SJM 2002/2, primerjali enake indikatorje, ki merijo pojav odnosa posameznika do slovenskega članstva v EU. Pri tem smo imeli metodološko oz. teoretično gledano isti vzorec (odrasli prebivalec RS), empirično gledano pa ta vzorec ni bil isti, ker je bil med raziskavama časovni razmik eno leto in so se anketiranci v tem času za leto dni postarali, lahko so oboleli, umrli itd. V raziskavah iz leta 2001 in 2002 so anketiranci menili, da bo vstop Slovenije v EU največ doprinesel k področju »lažjega prehajanja mej«. V letu 2001 so ljudje najmanj sprememb pričakovali na področju »stanovanjske problematike«, v letu 2002 pa na področju »varnosti zaposlitve«. Podobne izsledke kaže tudi raziskava iz leta 1997 (Toš 1997), kjer se je pokazalo, da so ljudje takrat največ napredka pričakovali na področju »varnosti okolja«, ki v naših dveh raziskavah zaseda tretje mesto. Glede na primerjavo vprašanj v obeh letih in rezultatov, ki smo jih že prikazali in interpretirali v sklopu preverjanja dimenzionalnosti lestvic in zanesljivosti merjenja, lahko tudi tretjo hipotezo potrdimo.

5 SKLEP

Hafner-Fink (2000, 807) je v eni izmed svojih raziskav na temo slovensko približevanje EU dokazal, »da je bil odnos prebivalcev Slovenije do Slovenskega približevanja EU v veliki meri rezultat ideološkega delovanja slovenske politične elite, deloma pa tudi rezultat procesov (post)modernizacije slovenske družbe«. Največji vpliv na posameznikova stališča so imeli informiranost oz. nasploh udeležba v prostoru množičnih medijev, raven izobrazbe anketirancev, njihova politična (ne)opredeljenost, občutek pripadnosti evropskemu prostoru in nacionalizem, ki se je izražal v treh dimenzijah: nacionalni ponos, ksenofobija in protekcionizem.

S pomočjo teorije in konkretnega primera smo preučili kakovost merjenja oz. zanesljivost in veljavnost uporabljenega merskega inštrumenta ter ugotovili, da veljajo Hlebčeve navedbe (2001, povzeto po Ferligoj in drugi 1995, 1–10), ki pravijo, da: »so zanesljivi in veljavni raziskovalni izsledki pogoj za doseganje osnovnega znanstvenega raziskovanja, za ugotavljanje zakonitosti, ki omogočajo pojasnjevanje in kasneje tudi napovedovanje opazovanih pojavov.« Pri tem moramo vedeti, da se zanesljivost nanaša na ponovljivost določenega pojava, kjer moramo ob istih pogojih in ob ponovljenem merjenju dobiti podobne rezultate. Če je merski inštrument zanesljiv še ne pomeni, da je tudi veljaven. Čeprav lahko ob ponovnem opazovanju nekega pojava dobimo enake rezultate nam to ne zagotavlja, da smo merili veljavno. »Poznavanje procesa merjenja in napak, ki se v tem procesu lahko pojavljajo, so osnova za ocenjevanje kakovosti merjenja. Zanesljivo in veljavno merjenje teoretičnih konceptov je osnovni pogoj za doseganje znanstvene objektivnosti tudi v družboslovju« (Hlebec 2001).

V diplomskem delu smo s preizkusom na sekundarnih podatkih dokazali, da so bili uporabljeni merski inštrumenti v okviru SJM ustrezni. Od zadnje raziskave SJM na temo odnos do slovenskega članstva v EU je minilo že osem let, zato bi bilo dobro, če bi raziskavo ponovili. Zanimivo bi bilo namreč vedeti, kako bi ljudje na enaka vprašanja odgovorili danes, ko smo Slovenci dejansko že dodobra izkusili življenje v EU.

6 LITERATURA

1. Arah, Metka. 1995. *Evropska unija - vizija političnega združevanja*. Ljubljana: Arah consulting, d.o.o.
2. Bučar, Bojko in Irena Brinar. 2002. Nekateri pre(po)misleki ob vstopanju v EU. *Teorija in praksa* 39 (4): 654–668.
3. Čepek, Nataša. 2008. *Odnos do Evropske unije - medgeneracijska primerjava*. Diplomsko delo. Ljubljana: FDV.
4. Ferligoj, Anuška, Karmen Leskovšek in Tina Kogovšek. 1995. *Zanesljivost in veljavnost merjenja*. Metodološki zvezki. Ljubljana: FDV.
5. Ferligoj, Anuška. 1995. *Osnove statistike na prosojnicah*. Ljubljana: Samozaložba.
6. Flere, Sergej. 2000. *Sociološka metodologija*. Maribor: PF.
7. Garson, David. 2005. *Reliability Analysis*. Dostopno prek: <http://www2.chass.ncsu.edu/garson/pa765/reliab.htm> (26. februar 2009).
8. Hafner-Fink, Mitja. 2000. Slovensko približevanje Evropski uniji. Ideološki projekt ali proces (post)modernizacije. *Teorija in praksa* 37 (5): 807–831.
9. Hayes in Orrell. 1998. *Psihologija*. Ljubljana: Zavod republike Slovenije za šolstvo.
10. Hlebec, Valentina. 2001. Meta - analiza zanesljivosti anketnega merjenja socialne opore v popolnih omrežjih. *Teorija in praksa* 38 (1): 63–76.
11. Hribar, Andreja. 2009. *Obnašanje potrošnikov pri izbiri prehrambenih proizvodov*. Zaključna projektna naloga. Koper: Fakulteta za management Koper.
12. Inglehart, Ronald. 1997. *Modernization and Postmodernization: Cultural, economic, and political change in 43 societies*. New jersey: Princeton University Press.
13. Kezunovič, Maja, ur. 2003. *Slovenija in Evropska unija - o pogajanjih in njihovih posledicah*. Ljubljana: Urad vlade RS za informiranje. Dostopno prek: http://www.svrez.gov.si/fileadmin/svez.gov.si/pageuploads/docs/publikacije/Slovenija_in_EU.pdf (4. marec 2009).
14. Košmelj, Katarina. 2007. Metoda glavnih komponent: osnove in primer. *Acta agriculturae Slovenica* 89 (1): 159–172. Dostopno prek: <http://aas.bf.uni-lj.si/avgust2007/18kosmelj.pdf> (4. marec 2009).
15. Leskošek, Bojan. 2006. *Metodologija v kineziologiji*. Ljubljana: Fakulteta za šport. Dostopno prek: <http://193.2.108.10/Metodologija/2008/21Merjenje.pdf> (8. julij 2009).

16. Mrvar, Andrej in Tina Kogovšek. 2005. *Osnove SPSS 12.0. Računalništvo s programiranjem I. Predavanje in vaje*. Ljubljana: FDV.
17. Musek, Janez in Vid Pečjak. 1992. *Psihologija*. Ljubljana: Državna založba Slovenije.
18. Rabzelj, Darja, ur. 2007. *Slovenija v Evropski uniji. 160 vprašanj in odgovorov o članstvu v EU*. Ljubljana: Urad vlade RS za komuniciranje.
19. Splichal, Slavko. 1990. *Analiza besedil: Statistična obdelava jezikovnih podatkov v družboslovnih raziskavah*. Metodološki zvezki. Ljubljana: FDV.
20. Štebe, Janez. 1996. *Resnična in navidezna dejstva iz družboslovnih anket*. Znanstvena knjižnica. Ljubljana: FDV.
21. Toš, Niko in Mitja Hafner-Fink. 1998. *Metode družboslovnega raziskovanja*. Ljubljana: FDV.
22. Toš, Niko, Mitja Hafner-Fink in Brina Malnar. 1997. *Slovensko javno mnenje 1997/1: Stališča Slovencev o pridruževanju Evropski Uniji*. Ljubljana: FDV – CJMMK. Dostopno prek: <http://www.adp.fdv.uni-lj.si/opisi/sjm971/> (4. marec 2009).
23. Toš, Niko, Claire Wallace, Pavle Sicherl, Brina Malnar, Mitja Hafner-Fink, Janez Štebe, Samo Uhan, Slavko Kurdija, Sergio Švara, Rebeka Falle, Živa Filej, Matej Kovačič in Ivana Kecman. 2001. *Slovensko javno mnenje 2001/1: Stališča Slovencev o pridruževanju Evropski Uniji in Mednarodna raziskava o delovnih aktivnostih*. Ljubljana: FDV – CJMMK. Dostopno prek: <http://www.adp.fdv.uni-lj.si/opisi/sjm011/> (4. marec 2009).
24. Toš, Niko, Pavle Sicherl, Brina Malnar, Mitja Hafner-Fink, Janez Štebe, Samo Uhan, Slavko Kurdija, Sergio Švara, Rebeka Falle, Živa Filej, Matej Kovačič in Ivana Kecman. 2002. *Slovensko javno mnenje 2002/1: Stališča Slovencev o pridruževanju Evropski Uniji in NATO*. Ljubljana: FDV – CJMMK. Dostopno prek: <http://www.adp.fdv.uni-lj.si/opisi/sjm021/> (4. marec 2009).
25. Toš, Niko, Brina Malnar, Mitja Hafner-Fink, Samo Uhan, Slavko Kurdija, Vlado Miheljak, Janez Štebe, Ivan Bernik in drugi. 2004. *Vrednote v prehodu III. Slovensko javno mnenje 1999 – 2004*. Ljubljana: FDV – IDV – CJMMK. Dostopno prek: http://www.cjm.si/sites/cjm.si/files/File/e-dokumenti/SJM_vrednote_v_prehodu_3.pdf (4. marec 2009).
26. Vlada Republike Slovenije. 2009a. *Cene konkretnih izdelkov in storitev*. Dostopno prek: <http://evropa.gov.si/evropomocnik/?id=237&r=1009> (4. marec 2009).
27. --- 2009b. *Delovna mesta*. Dostopno prek: <http://evropa.gov.si/evropomocnik/?id=569&r=1120> (4. marec 2009).

28. --- 2009c. *Državljanstvo in uprava*. Dostopno prek: <http://evropa.gov.si/drzavljanstvo/> (4. marec 2009).
29. --- 2009č. *Izobraževanje*. Dostopno prek: <http://evropa.gov.si/izobrazevanje/> (3. marec 2009).
30. --- 2009d. *Okolje*. Dostopno prek: <http://evropa.gov.si/okolje/> (3. marec 2009).
31. --- 2009e. *Osnovne ugotovitve naloge A*. Dostopno prek: <http://evropa.gov.si/za-novinarje/javno-mnenje/raziskave-stalisca-slovencev/stalisca-slovencev-1997/naloga-a/osnovne-ugotovitve-a/> (4. marec 2009).
32. --- 2009f. *Potovanje znotraj EU*. Dostopno prek: <http://evropa.gov.si/drzavljanstvo/potovanje-eu/> (4. marec 2009).
33. --- 2009g. *Slovenija, članica EU*. Dostopno prek: <http://www.evropa.gov.si/si/clanica-eu/> (8. julij 2009).
34. --- 2009h. *Slovenskih pet let v EU*. Dostopno prek: <http://www.evropa.gov.si/si/vsebina/novice/aktualne-teme/2009/5-obletnica-vstopa-slovenije-v-evropsko-unijo/slovenskih-pet-let-v-evropski-uniji/> (21. december 2009).
35. --- 2009i. *Socialna varnost*. Dostopno prek: <http://evropa.gov.si/evropomocnik/?id=508&r=1099> (4. marec 2009).
36. --- 2009j. *Splošno - človekove pravice*. Dostopno prek: <http://evropa.gov.si/evropomocnik/?id=27&r=1015> (4. marec 2009).
37. --- 2009k. *Splošno - nepremičnine in urejanje prostora*. Dostopno prek: <http://evropa.gov.si/evropomocnik/?id=451&r=1064> (4. marec 2009).
38. --- 2009l. *Stališča Slovencev o vključevanju Slovenije v EU*. Ljubljana: Inštitut za družbene vede. Dostopno prek: <http://evropa.gov.si/za-novinarje/javno-mnenje/raziskave-stalisca-slovencev/stalisca-slovencev-1999/povzetek.pdf> (20. marec 2009).
39. --- 2009m. *Varstvo potrošnikov*. Dostopno prek: <http://evropa.gov.si/evropomocnik/?id=591&r=1113> (4. marec 2009).
40. --- 2009n. *Zaposlovanje in sociala*. Dostopno prek: <http://evropa.gov.si/zaposlovanje/> (3. marec 2009).
41. --- 2009o. *Zdravje in varstvo potrošnikov*. Dostopno prek: <http://evropa.gov.si/zdravje-potrosniki/> (3. marec 2008).

7 PRILOGE

7.1 PRILOGA A: Izpis podatkov komponentne analize (12 spremenljivk)

Leto 2001

Descriptive Statistics

	Mean	Std. Deviation	Analysis N
materialni standard družin	3,18	,752	661
pravna varnost	3,43	,820	661
možnost dobiti stanovanje	3,02	,803	661
možnost dobiti zaposlitev	3,32	,896	661
varnost zaposlitve	3,07	,892	661
možnost solanja	3,55	,891	661
socialna varnost	3,12	,822	661
zascita potrošnikov	3,36	,828	661
osebna varnost	3,04	,831	661
varovanje okolja	3,47	,857	661
cene življenjskih dobrin	3,20	,896	661
lazje prehajanje meje	4,19	,798	661

Correlation Matrix

	materialni standard družin	pravna varnost	možnost dobiti stanovanje	možnost dobiti zaposlitev	varnost zaposlitve	možnost solanja	socialna varnost	zascita potrošnikov	osebna varnost	varovanje okolja	cene življenjskih dobrin	lazje prehajanje meje
Correlation materialni standard družin	1,000	,622	,486	,506	,468	,376	,494	,472	,428	,359	,482	,255
pravna varnost	,622	1,000	,441	,464	,402	,366	,465	,621	,436	,441	,410	,309
možnost dobiti stanovanje	,486	,441	1,000	,562	,430	,350	,412	,407	,398	,206	,391	,184
možnost dobiti zaposlitev	,506	,464	,562	1,000	,536	,490	,433	,456	,362	,289	,342	,259
varnost zaposlitve	,468	,402	,430	,536	1,000	,417	,551	,440	,444	,284	,376	,168
možnost solanja	,376	,366	,350	,490	,417	1,000	,457	,420	,363	,347	,290	,323
socialna varnost	,494	,465	,412	,433	,551	,457	1,000	,598	,539	,345	,414	,195
zascita potrošnikov	,472	,621	,407	,456	,440	,420	,598	1,000	,496	,465	,493	,322
osebna varnost	,428	,436	,398	,362	,444	,363	,539	,496	1,000	,432	,384	,172
varovanje okolja	,359	,441	,206	,289	,284	,347	,345	,465	,432	1,000	,385	,334
cene življenjskih dobrin	,482	,410	,391	,342	,376	,290	,414	,493	,384	,385	1,000	,294
lazje prehajanje meje	,255	,309	,184	,259	,168	,323	,195	,322	,172	,334	,294	1,000
Sig. (1-tailed) materialni standard družin		,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000
pravna varnost	,000		,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000
možnost dobiti stanovanje	,000	,000		,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000
možnost dobiti zaposlitev	,000	,000	,000		,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000
varnost zaposlitve	,000	,000	,000	,000		,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000
možnost solanja	,000	,000	,000	,000	,000		,000	,000	,000	,000	,000	,000
socialna varnost	,000	,000	,000	,000	,000	,000		,000	,000	,000	,000	,000
zascita potrošnikov	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000		,000	,000	,000	,000
osebna varnost	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000		,000	,000	,000
varovanje okolja	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000		,000	,000
cene življenjskih dobrin	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000		,000
lazje prehajanje meje	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	

a.Determinant = ,007

KMO and Bartlett's Test

Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy.		,906
Bartlett's Test of Sphericity	Approx. Chi-Square	3238,005
	df	66
	Sig.	,000

Communalities

	Initial	Extraction
materialni standard	1,000	,566
druzin	1,000	,574
pravna varnost	1,000	,568
moznost dobiti stanovanje	1,000	,587
moznost dobiti zaposlitev	1,000	,593
varnost zaposlitve	1,000	,405
moznost solanja	1,000	,577
socialna varnost	1,000	,624
zascita potrošnikov	1,000	,464
osebna varnost	1,000	,608
varovanje okolja	1,000	,446
cene zivljenjskih dobrin	1,000	,575
lazje prehajanje meje	1,000	

Extraction Method: Principal Component Analysis.

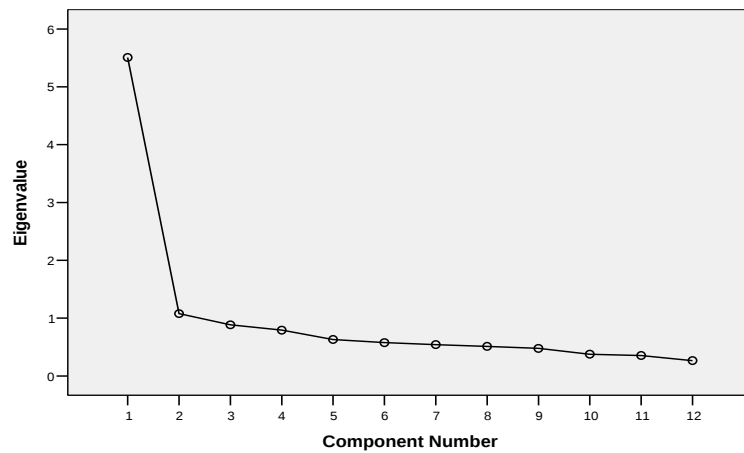
Total Variance Explained

Component	Initial Eigenvalues			Extraction Sums of Squared Loadings			Rotation
	Total	% of Variance	Cumulative %	Total	% of Variance	Cumulative %	Total
1	5,507	45,895	45,895	5,507	45,895	45,895	5,198
2	1,078	8,987	54,883	1,078	8,987	54,883	2,911
3	,885	7,373	62,256				
4	,793	6,607	68,863				
5	,631	5,260	74,124				
6	,577	4,806	78,929				
7	,542	4,520	83,449				
8	,511	4,260	87,709				
9	,477	3,979	91,688				
10	,377	3,144	94,832				
11	,354	2,950	97,782				
12	,266	2,218	100,000				

Extraction Method: Principal Component Analysis.

- a. When components are correlated, sums of squared loadings cannot be added to obtain a total variance.

Scree Plot

Component Matrix^a

	Component	
	1	2
zascita potrosnikov	,775	
pravna varnost	,749	
materialni standard	,747	
druzin	,744	
socialna varnost	,710	
moznost dobiti zaposlitev	,691	-,339
varnost zaposlitve	,680	
osebna varnost	,657	-,369
moznost dobiti stanovanje	,647	
cene zivljenjskih dobrin	,636	
moznost solanja	,590	,510
varovanje okolja	,432	,623
lazje prehajanje meje		

Extraction Method: Principal Component Analysis.

a. 2 components extracted.

Pattern Matrix^a

	Component	
	1	2
varnost zaposlitve	,823	
moznost dobiti stanovanje	,815	
moznost dobiti zaposlitev	,801	
socialna varnost	,736	
materialni standard	,694	
druzin	,694	
osebna varnost	,599	
pravna varnost	,553	,336
zascita potrosnikov	,546	,386
moznost solanja	,524	
cene zivljenjskih dobrin	,428	,365
lazje prehajanje meje		,787
varovanje okolja		,713

Extraction Method: Principal Component Analysis.

Rotation Method: Oblimin with Kaiser Normalization.

a. Rotation converged in 7 iterations.

Structure Matrix

	Component	
	1	2
moznost dobiti zaposlitev	,761	
socialna varnost	,758	,361
varnost zaposlitve	,756	
materialni standard		
druzin	,744	,410
moznost dobiti		
stanovanje	,731	
zascita potrosnikov	,708	,614
pravna varnost	,693	,567
osebna varnost	,666	,409
moznost solanja	,609	,422
cene zivljenjskih dobrin	,580	,544
varovanje okolja	,434	,770
lazje prehajanje meje		,755

Extraction Method: Principal Component Analysis.
Rotation Method: Oblimin with Kaiser Normalization.

Component Correlation Matrix

Component	1	2
1	1,000	,418
2	,418	1,000

Extraction Method: Principal Component Analysis.
Rotation Method: Oblimin with Kaiser Normalization.

FACTOR

```
/VARIABLES Q3_20A Q3_20B Q3_20C Q3_20D Q3_20E Q3_20F Q3_20G Q3_20H Q3_20I Q3_20J  
Q3_20K Q3_20L /MISSING LISTWISE /ANALYSIS  
Q3_20A Q3_20B Q3_20C Q3_20D Q3_20E Q3_20F Q3_20G Q3_20H Q3_20I Q3_20J Q3_20K Q3_20L  
/PRINT UNIVARIATE INITIAL CORRELATION SIG DET KMO EXTRACTION ROTATION  
/FORMAT SORT BLANK(.30)  
/PLOT EIGEN  
/CRITERIA MINEIGEN(1) ITERATE(999)  
/EXTRACTION PC  
/CRITERIA ITERATE(999) DELTA(0)  
/ROTATION OBLIMIN  
/METHOD=CORRELATION .
```

Leto 2002

Descriptive Statistics

	Mean	Std. Deviation	Analysis N
standard družin	3,09	,801	828
pravna varnost	3,35	,792	828
moznost dobiti stanovanje	2,99	,777	828
moznost dobiti zaposlitev	3,17	,887	828
varnost zaposlitve	2,90	,868	828
moznost solanja	3,48	,829	828
socialna varnost	3,09	,799	828
zascita potrošnikov	3,30	,812	828
osebna varnost	3,07	,764	828
varovanje okolja	3,47	,843	828
cene življenjskih dobrin	3,09	,909	828
lazje prehajanje meje	4,13	,802	828

Correlation Matrix

	standard družin	pravna varnost	moznost dobiti stanovanje	moznost dobiti zaposlitev	varnost zaposlitve	moznost solanja	socialna varnost	zascita potrošnikov	osebna varnost	varovanje okolja	cene življenjskih dobrin	lazje prehajanje meje
Correlation	1,000	,540	,483	,483	,484	,381	,484	,420	,449	,402	,459	,240
standard družin		1,000	,480	,457	,437	,379	,446	,496	,452	,462	,397	,342
pravna varnost	,540		1,000	,625	,499	,417	,475	,395	,425	,316	,385	,204
moznost dobiti stanovanje	,483	,480		1,000	,552	,464	,480	,431	,376	,344	,406	,314
moznost dobiti zaposlitev	,483	,457	,625		1,000	,483	,595	,385	,454	,309	,357	,165
varnost zaposlitve	,484	,437	,499	,552		1,000	,526	,413	,419	,412	,341	,288
moznost solanja	,381	,379	,417	,464	,483		1,000	,570	,565	,407	,382	,236
socialna varnost	,484	,446	,475	,480	,595	,526		1,000	,524	,491	,446	,364
zascita potrošnikov	,420	,496	,395	,431	,385	,413	,570		1,000	,516	,397	,278
osebna varnost	,449	,452	,425	,376	,454	,419	,565	,524		1,000	,492	,358
varovanje okolja	,402	,462	,316	,344	,309	,412	,407	,491	,516		1,000	,278
cene življenjskih dobrin	,459	,397	,385	,406	,357	,341	,382	,446	,397	,492		1,000
lazje prehajanje meje	,240	,342	,204	,314	,165	,288	,236	,364	,278	,358	,278	
Sig. (1-tailed)												
standard družin		,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000
pravna varnost	,000		,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000
moznost dobiti stanovanje	,000	,000		,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000
moznost dobiti zaposlitev	,000	,000	,000		,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000
varnost zaposlitve	,000	,000	,000	,000		,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000
moznost solanja	,000	,000	,000	,000	,000		,000	,000	,000	,000	,000	,000
socialna varnost	,000	,000	,000	,000	,000	,000		,000	,000	,000	,000	,000
zascita potrošnikov	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000		,000	,000	,000	,000
osebna varnost	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000		,000	,000	,000
varovanje okolja	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000		,000	,000
cene življenjskih dobrin	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000		,000
lazje prehajanje meje	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	

aDeterminant = ,006

KMO and Bartlett's Test

Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy.		,920
Bartlett's Test of Sphericity	Approx. Chi-Square	4209,767
	df	66
	Sig.	,000

Communalities

	Initial	Extraction
standard druzin	1,000	,523
pravna varnost	1,000	,524
moznost dobiti stanovanje	1,000	,618
moznost dobiti zaposlitev	1,000	,605
varnost zaposlitve	1,000	,678
moznost solanja	1,000	,460
socialna varnost	1,000	,608
zascita potrosnikov	1,000	,585
osebna varnost	1,000	,527
varovanje okolja	1,000	,641
cene zivljenjskih dobrin	1,000	,462
lazje prehajanje meje	1,000	,533

Extraction Method: Principal Component Analysis.

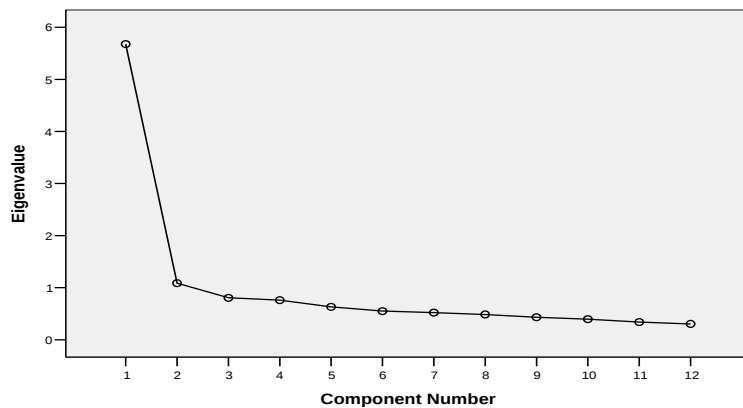
Total Variance Explained

Component	Initial Eigenvalues			Extraction Sums of Squared Loadings			Rotation
	Total	% of Variance	Cumulative %	Total	% of Variance	Cumulative %	Total
1	5,678	47,320	47,320	5,678	47,320	47,320	5,111
2	1,087	9,056	56,375	1,087	9,056	56,375	3,835
3	,806	6,717	63,092				
4	,762	6,351	69,443				
5	,634	5,280	74,723				
6	,551	4,589	79,311				
7	,522	4,352	83,663				
8	,486	4,050	87,714				
9	,433	3,608	91,322				
10	,396	3,303	94,625				
11	,340	2,833	97,458				
12	,305	2,542	100,000				

Extraction Method: Principal Component Analysis.

- a. When components are correlated, sums of squared loadings cannot be added to obtain a total variance.

Scree Plot

Component Matrix ^a

	Component	
	1	2
socialna varnost	,762	
moznost dobiti zaposlitev	,726	
zascita potrosnikov	,724	
pravna varnost	,718	
osebna varnost	,717	
standard druzin	,714	
varnost zaposlitve	,706	-,424
moznost dobiti stanovanje	,701	-,355
moznost solanja	,672	
varovanje okolja	,663	,449
cene zivljenjskih dobrin	,644	
lazje prehajanje meje	,461	,566

Extraction Method: Principal Component Analysis.

a. 2 components extracted.

Pattern Matrix ^a

	Component	
	1	2
varnost zaposlitve	,896	
moznost dobiti stanovanje	,831	
moznost dobiti zaposlitev	,782	
socialna varnost	,709	
standard druzin	,625	
moznost solanja	,576	
pravna varnost	,448	,386
osebna varnost	,420	,418
lazje prehajanje meje		,800
varovanje okolja		,755
zascita potrosnikov	,309	,562
cene zivljenjskih dobrin		,497

Extraction Method: Principal Component Analysis.

Rotation Method: Oblimin with Kaiser Normalization.

a. Rotation converged in 8 iterations.

Structure Matrix

	Component	
	1	2
varnost zaposlitve	,810	
moznost dobiti stanovanje	,781	,317
moznost dobiti zaposlitev	,778	,384
socialna varnost	,772	,482
standard druzin	,709	,480
moznost solanja	,662	,460
pravna varnost	,642	,611
osebna varnost	,630	,629
varovanje okolja	,463	,798
zascita potrošnikov	,591	,717
lazje prehajanje meje		,715
cene zivljenjskih dobrin	,526	,636

Extraction Method: Principal Component Analysis.
 Rotation Method: Oblimin with Kaiser Normalization.

Component Correlation Matrix

Component	1	2
1	1,000	,501
2	,501	1,000

Extraction Method: Principal Component Analysis.
 Rotation Method: Oblimin with Kaiser Normalization.

FACTOR

```

/VARIABLES V312A V312B V312C V312D V312E V312F V312G V312H V312I V312J V312K V312L
/MISSING LISTWISE /ANALYSIS V312A V312B
V312C V312D V312E V312F V312G V312H V312I V312J V312K V312L
/PRINT UNIVARIATE INITIAL CORRELATION SIG DET KMO EXTRACTION ROTATION
/FORMAT SORT BLANK(.30)
/PLOT EIGEN
/CRITERIA MINEIGEN(1) ITERATE(999)
/EXTRACTION PC
/CRITERIA ITERATE(999) DELTA(0)
/ROTATION OBLIMIN
/METHOD=CORRELATION .

```

7.2 PRILOGA B: Ponovljeni izpis podatkov komponentne analize (9 spremenljivk)

Leto 2001

Descriptive Statistics

	Mean	Std. Deviation	Analysis N
materialni standard družin	3,17	,757	675
pravna varnost	3,44	,824	675
možnost dobiti stanovanje	3,03	,811	675
možnost dobiti zaposlitev	3,33	,900	675
varnost zaposlitve	3,08	,898	675
možnost solanja	3,57	,892	675
socialna varnost	3,13	,821	675
zascita potrošnikov	3,36	,829	675
osebna varnost	3,05	,833	675

Correlation Matrix

	materialni standard družin	pravna varnost	možnost dobiti stanovanje	možnost dobiti zaposlitev	varnost zaposlitve	možnost solanja	socialna varnost	zascita potrošnikov	osebna varnost
Correlation									
materialni standard družin	1,000	,616	,482	,501	,465	,366	,488	,473	,422
pravna varnost	,616	1,000	,451	,465	,395	,371	,467	,618	,436
možnost dobiti stanovanje	,482	,451	1,000	,564	,435	,358	,420	,414	,404
možnost dobiti zaposlitev	,501	,465	,564	1,000	,540	,498	,434	,447	,364
varnost zaposlitve	,465	,395	,435	,540	1,000	,417	,548	,436	,440
možnost solanja	,366	,371	,358	,498	,417	1,000	,460	,414	,370
socialna varnost	,488	,467	,420	,434	,548	,460	1,000	,595	,544
zascita potrošnikov	,473	,618	,414	,447	,436	,414	,595	1,000	,495
osebna varnost	,422	,436	,404	,364	,440	,370	,544	,495	1,000
Sig. (1-tailed)									
materialni standard družin		,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000
pravna varnost	,000		,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000
možnost dobiti stanovanje	,000	,000		,000	,000	,000	,000	,000	,000
možnost dobiti zaposlitev	,000	,000	,000		,000	,000	,000	,000	,000
varnost zaposlitve	,000	,000	,000	,000		,000	,000	,000	,000
možnost solanja	,000	,000	,000	,000	,000		,000	,000	,000
socialna varnost	,000	,000	,000	,000	,000	,000		,000	,000
zascita potrošnikov	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000		,000
osebna varnost	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	

a. Determinant = ,021

KMO and Bartlett's Test

Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy.		,898
Bartlett's Test of Sphericity	Approx. Chi-Square	2591,261
	df	36
	Sig.	,000

Communalities

	Initial	Extraction
materialni standard	1,000	,554
druzin	1,000	,557
pravna varnost	1,000	,481
moznost dobiti stanovanje	1,000	,548
moznost dobiti zaposlitev	1,000	,517
varnost zaposlitve	1,000	,415
moznost solanja	1,000	,587
socialna varnost	1,000	,574
zascita potrošnikov	1,000	,469
osebna varnost	1,000	

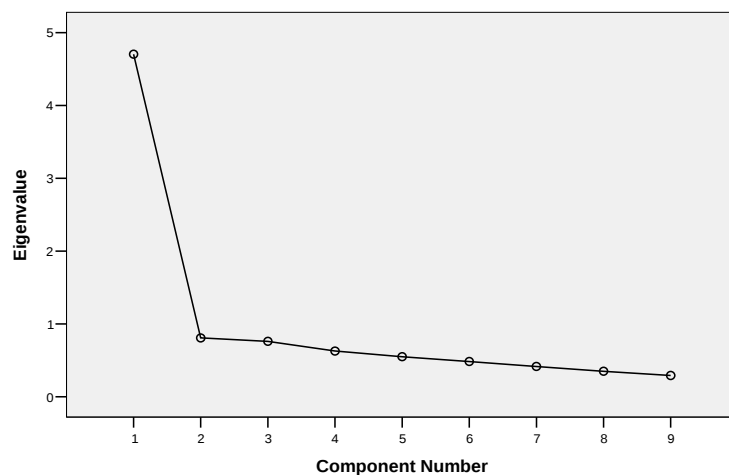
Extraction Method: Principal Component Analysis.

Total Variance Explained

Component	Initial Eigenvalues			Extraction Sums of Squared Loadings		
	Total	% of Variance	Cumulative %	Total	% of Variance	Cumulative %
1	4,703	52,254	52,254	4,703	52,254	52,254
2	,809	8,986	61,240			
3	,762	8,466	69,707			
4	,629	6,994	76,701			
5	,550	6,111	82,812			
6	,485	5,388	88,199			
7	,417	4,636	92,835			
8	,351	3,905	96,740			
9	,293	3,260	100,000			

Extraction Method: Principal Component Analysis.

Scree Plot

Component Matrix ^a

	Component 1
socialna varnost	,766
zascita potrosnikov	,758
pravna varnost	,746
materialni standard druzin	,744
moznost dobiti zaposlitev	,740
varnost zaposlitve	,719
moznost dobiti stanovanje	,694
osebna varnost	,685
moznost solanja	,644

Extraction Method: Principal Component Analysis.

a. 1 components extracted.

Rotated Component Matrix^a

a. Only one component was extracted.
The solution cannot be rotated.

FACTOR

```

/VARIABLES Q3_20A Q3_20B Q3_20C Q3_20D Q3_20E Q3_20F Q3_20G Q3_20H Q3_20I /MISSING
LISTWISE /ANALYSIS Q3_20A Q3_20B Q3_20C
Q3_20D Q3_20E Q3_20F Q3_20G Q3_20H Q3_20I
/PRINT UNIVARIATE INITIAL CORRELATION SIG DET KMO EXTRACTION ROTATION
/FORMAT SORT BLANK(.30)
/PLOT EIGEN
/CRITERIA MINEIGEN(1) ITERATE(999)
/EXTRACTION PC
/CRITERIA ITERATE(999) DELTA(0)
/ROTATION OBLIMIN
/METHOD=CORRELATION .

```

Leto 2002

Descriptive Statistics

	Mean	Std. Deviation	Analysis N
standard druzin	3,09	,802	840
pravna varnost	3,36	,791	840
moznost dobiti stanovanje	3,00	,777	840
moznost dobiti zaposlitev	3,18	,887	840
varnost zaposlitve	2,91	,869	840
moznost solanja	3,48	,828	840
socialna varnost	3,10	,800	840
zascita potrosnikov	3,31	,811	840
osebna varnost	3,07	,765	840

Correlation Matrix

	standard druzin	pravna varnost	moznost dobiti stanovanje	moznost dobiti zaposlitev	varnost zaposlitve	moznost solanja	socialna varnost	zascita potrosnikov	osebna varnost
Correlation	1,000	,544	,488	,488	,481	,385	,489	,423	,457
standard druzin									
pravna varnost	,544	1,000	,483	,460	,436	,383	,451	,496	,457
moznost dobiti stanovanje	,488	,483	1,000	,625	,497	,421	,478	,400	,430
moznost dobiti za zaposlitev	,488	,460	,625	1,000	,550	,468	,485	,433	,382
varnost zaposlitve	,481	,436	,497	,550	1,000	,485	,596	,386	,452
moznost solanja	,385	,383	,421	,468	,485	1,000	,530	,416	,421
socialna varnost	,489	,451	,478	,485	,596	,530	1,000	,570	,567
zascita potrosnikov	,423	,496	,400	,433	,386	,416	,570	1,000	,525
osebna varnost	,457	,457	,430	,382	,452	,421	,567	,525	1,000
Sig. (1-tail)									
standard druzin		,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000
pravna varnost	,000		,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000
moznost dobiti stanovanje	,000	,000		,000	,000	,000	,000	,000	,000
moznost dobiti za zaposlitev	,000	,000	,000		,000	,000	,000	,000	,000
varnost zaposlitve	,000	,000	,000	,000		,000	,000	,000	,000
moznost solanja	,000	,000	,000	,000	,000		,000	,000	,000
socialna varnost	,000	,000	,000	,000	,000	,000		,000	,000
zascita potrosnikov	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000		,000
osebna varnost	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	

a. Determinant = ,020

KMO and Bartlett's Test

Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy.		,912
Bartlett's Test of Sphericity	Approx. Chi-Square	3286,539
	df	36
	Sig.	,000

Communalities

	Initial	Extraction
standard druzin	1,000	,524
pravna varnost	1,000	,511
moznost dobiti stanovanje	1,000	,542
moznost dobiti zaposlitev	1,000	,558
varnost zaposlitve	1,000	,558
moznost solanja	1,000	,466
socialna varnost	1,000	,627
zascita potrosnikov	1,000	,498
osebna varnost	1,000	,508

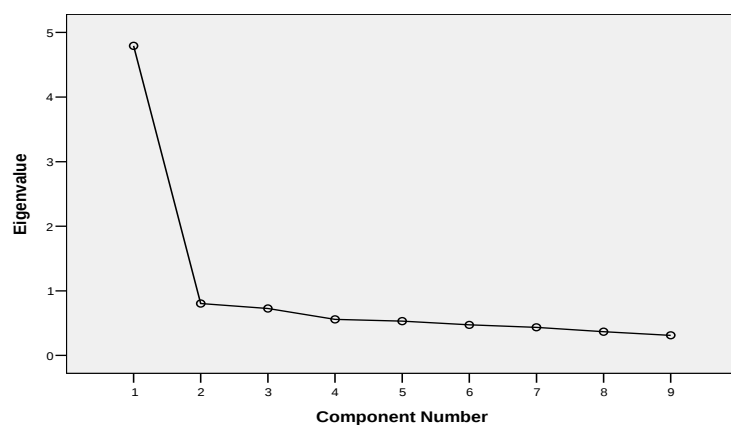
Extraction Method: Principal Component Analysis.

Total Variance Explained

Component	Initial Eigenvalues			Extraction Sums of Squared Loadings		
	Total	% of Variance	Cumulative %	Total	% of Variance	Cumulative %
1	4,794	53,262	53,262	4,794	53,262	53,262
2	,804	8,930	62,192			
3	,727	8,077	70,269			
4	,557	6,193	76,462			
5	,531	5,903	82,365			
6	,473	5,252	87,617			
7	,436	4,843	92,460			
8	,367	4,074	96,534			
9	,312	3,466	100,000			

Extraction Method: Principal Component Analysis.

Scree Plot

Component Matrix ^a

	Compone nt
	1
socialna varnost	,792
varnost zaposlitve	,747
moznost dobiti zaposlitev	,747
moznost dobiti stanovanje	,736
standard druzin	,724
pravna varnost	,715
osebna varnost	,713
zascita potrošnikov	,706
moznost solanja	,682

Extraction Method: Principal Component Analysis.

a. 1 components extracted.

Rotated Component Matrix^a

- a. Only one component was extracted.
The solution cannot be rotated.

FACTOR

```
/VARIABLES V312A V312B V312C V312D V312E V312F V312G V312H V312I /MISSING LISTWISE
/ANALYSIS V312A V312B V312C V312D V312E
V312F V312G V312H V312I
/PRINT UNIVARIATE INITIAL CORRELATION SIG DET KMO EXTRACTION ROTATION
/FORMAT SORT BLANK(.30)
/PLOT EIGEN
/CRITERIA MINEIGEN(1) ITERATE(999)
/EXTRACTION PC
/CRITERIA ITERATE(999) DELTA(0)
/ROTATION OBLIMIN
/METHOD=CORRELATION .
```

7.3 PRILOGA C: Izpis podatkov preverjanja zanesljivosti merjenja (Cronbach's Alpha)

Leto 2001

Warnings

The space saver method is used. That is, the covariance matrix is not calculated or used in the analysis.

Case Processing Summary

		N	%
Cases	Valid	675	67,0
	Excluded ^a	333	33,0
	Total	1008	100,0

a. Listwise deletion based on all variables in the procedure.

Reliability Statistics

Cronbach's Alpha	N of Items
,884	9

Item Statistics

	Mean	Std. Deviation	N
materialni standard druzin	3,17	,757	675
pravna varnost	3,44	,824	675
moznost dobiti stanovanje	3,03	,811	675
moznost dobiti zaposlitev	3,33	,900	675
varnost zaposlitve	3,08	,898	675
moznost solanja	3,57	,892	675
socialna varnost	3,13	,821	675
zascita potrošnikov	3,36	,829	675
osebna varnost	3,05	,833	675

Item-Total Statistics

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item-Total Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted
materialni standard druzin	25,98	24,314	,656	,870
pravna varnost	25,72	23,847	,654	,870
moznost dobiti stanovanje	26,12	24,301	,604	,874
moznost dobiti zaposlitev	25,82	23,260	,659	,869
varnost zaposlitve	26,08	23,481	,633	,872
moznost solanja	25,59	24,136	,555	,879
socialna varnost	26,02	23,645	,686	,867
zascita potrošnikov	25,79	23,689	,671	,868
osebna varnost	26,10	24,241	,592	,875

Scale Statistics

Mean	Variance	Std. Deviation	N of Items
29,15	29,791	5,458	9

RELIABILITY

```

/VARIABLES=Q3_20A Q3_20B Q3_20C Q3_20D Q3_20E Q3_20F Q3_20G Q3_20H Q3_20I
/FORMAT=NOLABELS
/SCALE(ALPHA)=ALL/MODEL=ALPHA
/STATISTICS=DESCRIPTIVE SCALE
/SUMMARY=TOTAL .

```

Leto 2002

Warnings

The space saver method is used. That is, the covariance matrix is not calculated or used in the analysis.

Case Processing Summary

		N	%
Cases	Valid	840	74,8
	Excluded ^a	283	25,2
	Total	1123	100,0

a. Listwise deletion based on all variables in the procedure.

Reliability Statistics

Cronbach's Alpha	N of Items
,890	9

Item Statistics

	Mean	Std. Deviation	N
standard družin	3,09	,802	840
pravna varnost	3,36	,791	840
moznost dobiti stanovanje	3,00	,777	840
moznost dobiti zaposlitev	3,18	,887	840
varnost zaposlitve	2,91	,869	840
moznost solanja	3,48	,828	840
socialna varnost	3,10	,800	840
zascita potrošnikov	3,31	,811	840
osebna varnost	3,07	,765	840

Item-Total Statistics

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item-Total Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted
standard družin	25,40	23,046	,638	,878
pravna varnost	25,13	23,186	,629	,879
moznost dobiti stanovanje	25,50	23,111	,654	,877
moznost dobiti zaposlitev	25,32	22,250	,665	,876
varnost zaposlitve	25,59	22,386	,664	,876
moznost solanja	25,01	23,179	,594	,882
socialna varnost	25,39	22,518	,717	,872
zascita potrošnikov	25,19	23,134	,616	,880
osebna varnost	25,42	23,397	,625	,879

Scale Statistics

Mean	Variance	Std. Deviation	N of Items
28,49	28,603	5,348	9

RELIABILITY

```

/VARIABLES=V312A V312B V312C V312D V312E V312F V312G V312H V312I
/FORMAT=NOLABELS
/SCALE(ALPHA)=ALL/MODEL=ALPHA
/STATISTICS=DESCRIPTIVE SCALE
/SUMMARY=TOTAL .

```

7.4 PRILOGA Č: Izpis sintaks iz SPSS-a za izračun novih spremenljivk

```
COMPUTE odnos_do_EU = (Q3_20A + Q3_20B + Q3_20C + Q3_20D + Q3_20E + Q3_20F + Q3_20G +
Q3_20H + Q3_20I)/9 .
EXECUTE .
```

```
COUNT
koristnost_skodljivost = Q3_14A Q3_14B Q3_14C Q3_14D Q3_14E Q3_14F (1) .
EXECUTE .
```

7.5 PRILOGA D: Izpis podatkov preverjanja veljavnosti merjenja

T test

Group Statistics

	BI SLO KORISTILO CE BI POSTALA CLANICA E	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
odnos_do_EU	koristilo bi ji	379	3,42	,559	,029
	ne bi ji koristilo	154	2,88	,625	,050

Independent Samples Test

	Levene's Test for equality of Variance		t-test for Equality of Means						
	F	Sig.	t	df	sig. (2-tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference	95% Confidence Interval of the Difference	
								Lower	Upper
odnos_do_I	2,811	,094	9,728	531	,000	,538	,055	,430	,647
Equal varian assumed									
Equal varian not assumed			9,288	257,953	,000	,538	,058	,424	,652

T-TEST

```
GROUPS = Q3_07(1 2)
/MISSING = ANALYSIS
/VARIABLES = odnos_do_EU
/CRITERIA = CI(.95) .
```

Korelacijski koeficient

Descriptive Statistics

	Mean	Std. Deviation	N
odnos_do_EU	3,24	,606	675
koristnost_skodljivost	3,04	1,275	787

Correlations

		odnos_do_EU	koristnost_skodljivost
odnos_do_EU	Pearson Correlation	1	,318**
	Sig. (2-tailed)		,000
	N	675	554
koristnost_skodljivost	Pearson Correlation	,318**	1
	Sig. (2-tailed)	,000	
	N	554	787

** . Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

CORRELATIONS

```

/VARIABLES=odnos_do_EU koristnost_skodljivost
/PRINT=TWOTAIL NOSIG
/STATISTICS DESCRIPTIVES
/MISSING=PAIRWISE .

```